

De Blauwe Klauwier

L. VAN DER VLIET
L. VAN DER VLIET

uitgave: V.W.G. de Kempen

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN

Algemeen Coördinator:

Frank Neijts, van Speijkstraat 16, Eindhoven.
tel: 040-432469.

Penningmeester:

Wim v.d. Voort, Kruisstraat 75, Reusel.
tel: 04976-1759.
giro: 3675103.

Jan Wouters, Lindestraat 6, Reusel.
tel: 04976-2391
Gespreksleider.

Jacques van Kessel, Evestraat 18, Veldhoven.
tel: 040-531211
Algemeen bestuurslid.

Archief vogelwerkgroep de Kempen:

Broedvogels: Tom Heijnen, Jan Sluijtersweg 26, Eindhoven.
tel: 040-114873.

Niet-Broedvogels: Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel.
tel: 04976-2271.

Diaërchief: Harry Lührling, Lupinestraat 33, Riethoven.
Wim de Kroon, Kuikeindseweg 6, Middlebeers.

Inleiding

Zoals een goede werkgroep betaamt, verandert er zo af en toe eens wat in de organisatie. Wat betreft het redaktiewerk van de blauwe klauwier zijn de redaktietaken verder verdeeld onder de leden.

Jacques stopte met het koördinatiewerk, wat dan ook door Rob is overgenomen. Lex en Henk stapten haast onmerkbaar de redactie binnen en vormen een welkome aanvulling. Overigens kan een ieder die nog belangstelling heeft voor de redactie zich even melden.

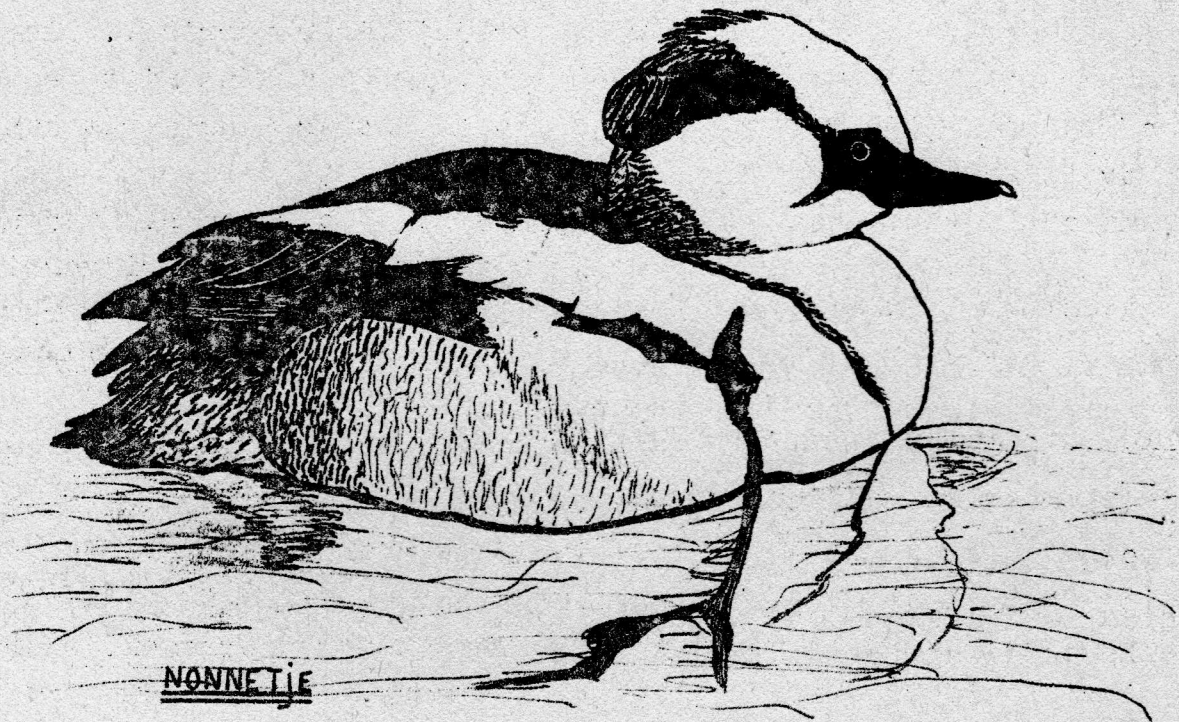
Het zal duidelijk zijn, dat er een decentralisatie van taken heeft plaatsgevonden, wat op zich een goede zaak is, maar wat wel een grotere persoonlijke verantwoordelijkheid van elk redaktielid met zich meebrengt. Ook hebben we moeten besluiten tot een strakkere organisatie. In de praktijk heeft dit de volgende konsekwenties:

1. Kopy dient vooral goed leesbaar te worden ingeleverd. Stenciltypen wordt nogal eens door een vrijwilliger verricht, die we erg graag voor dit werk willen behouden. Werk dat dus niet leesbaar is of dat redelijkerwijs als niet goed leesbaar aangemerkt kan worden wordt terugbezorgd.
2. De kopy wordt door de redactie kritisch doorgenomen. Eventueel commentaar wordt met de schrijver besproken. De schrijver is in principe gerechtigd de oorspronkelijk versie van zijn werk geplaatst te krijgen. Hij is dan natuurlijk wel persoonlijk verantwoordelijk voor het geschrevene.
3. Zo tegen de datum van uitgave van een nieuw nummer, staan de redaktietelefoons zelden stil; er moet die laatste dagen meestal nog van alles geregeld worden. Bij het januarinumner, dat dus in februari uitkomt, liep de zaak fout. We willen die laatste dagen voor de uitgave liever wat aangenamer doorkomen. Daarom hier de uiterste inleverdata van de kopy. Mocht iemand met zijn kopy toch in moeilijkheden komen, dan moet hij/zij dit vooral tijdig melden, zodat er nog naar een oplossing gezocht kan worden.
Uiterste inleverdata: Maartnummer: 13 maart. Meinummer: 3 mei.
Septemernummer: 11 september. Novemernummer: 13 november. Noteer deze data in je agenda.
4. We hebben tevens een aantal werkavonden gepland. Deze vinden plaats in het Slot om half 8. We zouden graag zien, dat op deze avonden ook niet-redaktieleden komen meewerken. Hier zijn de data 17 maart, 12 mei, 15 september, 17 november, eventueel nog aangevuld met meer data. Verder nog succes met het schrijven van heel veel nieuwe kopy. Namens de redactie, Rob.

verslag

streng

winter 78-79

NONNETJE

LEX & PETER (V)

INLEIDING.

Op de avond van 29-12-'78 bereikte een koufront het Noorden van ons land. Dit ging gepaard met veel sneeuwval en 'n snelle temperatuursdaling. Het temperatuurverschil tussen Noord-en Zuid-Nederland bedroeg op dat moment maar liefst 18 graden. Geen enkele vogelaar kon toen al vermoeden dat dit een begin betekende van een wekenlange erbarmelijke periode voor IJsvogels, Uilen, Spechten, Rallen, Reigers, Eenden e.v.a. soorten. De meeste vogels zelf "wisten" echter wel wat hen te wachten stond indien zij zouden blijven. De volgende dag konden we dan ook al getuige zijn van een buitengewone sneeuwtrek.

De volgende dag (31-12) kwam pas echt een massale vlucht voor het barre weer op gang. Tienduizende ganzen, eenden, meeuwen, Veldleeuweriken, maar ook soorten als Rietgors, Houtduif, Blauwe Kiekendief en Buizerd passeerden die dag ons land.

En de Kempen werden niet vermeden.....

De koude winterperiode die op bovenstaande wijze haar aanvang vond was de strengste sinds 1963. Een rede te meer dus voor ondergetekenden om over te gaan tot het verzamelen van gegevens met als uitgangspunt daar later een verslag van te brouwen. Het verwerken van het materiaal nam enorm veel tijd in beslag waardoor het tot onze spijt niet mogelijk was dit verslag eerder bij U op tafel te krijgen.

Peter Voorn.

Lex Peeters.

WERKWIJZE.

Daar de situatie in de Belgische Kempen niet zoveel met die in ons werkgebied verschilde zijn ook de gegevens uit deze grensstreek opgenomen. Alle binnengekregen waarnemingen werden opgedeeld per soort, om later tot bestudering van het zo verkregen overzicht over te gaan. Eventueel met gebruikmaking van literatuur werd daarna per soort of familie een op zichzelf staand artikel (tje) samengesteld over het gedrag, voorkomen, trek etc. gedurende deze winter. Bij indeling naar familie zal telkens als eerste een opsomming gegeven worden van de in de vorstperiode waargenomen vertegenwoordigers.

Alyvoren U nu tot het lezen van het verslag overgaat, willen we U nog even op het volgende attent maken:

- De gegevens kwamen slechts van enkele mensen zodat wij niet pretenderen volledig te zijn.
- Van de doorgekregen waarnemingen zijn slechts die uitgekozen, die op enigerlei wijze in verband staan met de extreme weersomstandigheden van afgelopen winter zoals massale trek, grote vogelconcentratie's, afwijkende voedselkeuze en afwijkende biotoopkeuze.

WEERVERLOOP.

Hieronder volgt een algemene beschrijving van het weerbeeld boven Europa tussen eind december en eind februari, ontleend aan K.N.M.I. bulletins.

Rond 28-12 ligt een vorstgrens even ten noorden van ons land. Boven Skandinavië bevindt zich een Hogedrukgebied (H-gebied) dat zich langzaam uitbreid naar het Oosten (Polen, U.S.S.R.). 's Winters voert zo'n H-gebied koude polaire of continentale lucht aan; 's zomers hete tropische of continentale lucht. (zie fig.1).

De vorstgrens begint naar het zuiden te verschuiven en bereikt op 30-12 het noorden van ons land. Door zware sneeuwval veranderen de Noordelijke provincies van ons land in grote ijs- en sneeuwvlaktes. Boerderijen en auto's sneeuwen in; treinen rijden niet meer; Groningen, Friesland en Drente raken grotendeels geïsoleerd. Op 31-12 zit de Kempen ook in de kou en er treedt een ware gevederde exodus op.

De as van het H-gebied heeft zich inmiddels uitgebreid van de Azoren tot over Skandinavië.

Op 4-1 treedt hier een storing in op. (zie fig.2). Vanuit Ierland wordt een frontensysteem met L-druk als een wig in het H-drukgebied gedreven, waardoor de temperatuur tijdelijk oploopt. Het H-drukgebied herstelt zich en de temperatuur daalt weer. Inmiddels strekt het H-drukgebied zich uit over midden-Europa. Op 7 en 8-1 komt er nog een kleine storing over ons land en verschillende depressie's volgen elkaar op tot 13 januari. Het L-gebied trekt van de Noordzee weg naar het oosten plaatsmakend voor een nieuw H-gebied dat langzaam naar Skandinavië verwijdert. Bij Spanje ontwikkeld zich een L-gebied dat zich naar ons land verplaatst en tussen 23-1 en het eind van de maand het weer boven West-Europa beïnvloedt met regen, sneeuw, lichte vorst, en over het algemeen somber weer (fig.3.) Begin februari verdwijnt het depressiesysteem naar het oosten. Boven ons land ligt een smalle rug van H-druk die de H-gebieden van Groenland met die van de Middellandse zee verbindt. Aan weerszijde van deze rug liggen L-gebieden (fig.4) die herhaaldelijk hun depressies met somber regenachtig weer over ons land sturen. Het Groenlands H-gebied verschuift naar Skandinavië en het Mediterane H-gebied naar de Azoren. Deze draaiing heeft tot gevolg dat in de erop volgende periode van 14 tot 22-2 een harde oostewind met veel sneeuw over ons land raast. De vorst keert om. De H-druk van de Azoren gaat naar Engeland en Midden-Europa terwijl het Skandinavische H-gebied, dat de koude polaire en continentale luchtaanvoer bij ons regelde, naar het oosten weg trekt. Ook de winter die wij ons als vogelaars nog lang zullen heugen trok hiermee weg. Wat zullen de overgebleven IJsvogels en Kerkuilen blij geweest zijn toen zij de weersverwachting van 28-2 hoorden.

BEHANDELING VAN DE SOORTEN.

FUTEN.

- Fuut
- Roodhalsfuut
- Kuifduiker
- Geoorde Fuut
- Dodaars

Ten aanzien van de soorten die tot deze familie behoren kan over het algemeen worden gesteld dat zij het bijzonder moeilijk hebben gehad. Toen vrijwel alle plassen dichtgevroren waren moesten zij noodgedwongen beken en ander stromende wateren opzoeken. Typische waarnemingen met betrekking tot dit verschijnsel waren: 03-1-'79; 1 Geoorde Fuut op de Grote Beerse bij Hapert (M.Bakermans). 27-1-'79: 1 Kuifduiker op de 7-tot 8 meter brede, visrijke Grote Nete bij Kasterlee (B.) (M.Smets).

Uitputting:

Een bijzonder raar gezicht is het als je op een gegeven moment vrij hoog een Fuut over ziet trekken, zoals op 1-1-'79 bij het Goorven het geval was (L.Peeters.e.a.). Het is dan ook niet verwonderlijk dat vele fuutachtigen die van nature qua bouw geen specifieke afstandvliegers zijn, enorm uitgeput op de meest uiteenlopende plaatsen belandden. In Tilburg b.v. streek een Roodhalsfuut in een plantsoen (meded.M.v.Beysterveld), terwijl op 1-1-'79 een Dodaars op het ijs van het Goorven tussen de eenden zat. Zeer merkwaardig is wel de vondst van een Dodaars op een parkeerterrein achter een sigarenfabriek te Reusel. De vogel werd door een Ekster bedreigd. Nergens in de omgeving van de vindplaats was open water aanwezig. Toen betreffend exemplaar, dat overigens goed doorvoed bleek te zijn in Casteren op de Beerse werd losgelaten begon hij direct naar voedsel te zoeken (meded.P.Wouters). Op 4-1 had zich zelfs op de Beerse een ijslaagje gevormd. Toch wisten de Dodaarsjes hun plekje te vinden: bij vier stuwes waar door de stroming een wak was gevormd, werden achtereenvolgens 7,4,8 en 1 exx.aangetroffen (P.Wouters). Een tweetal Roodhalsfuten ten slotte vergaarden wekenlang hun kostje op plas Hanevoet, een gedeeltelijk ijsvrije zandvanger van de Dommel bij Eindhoven.

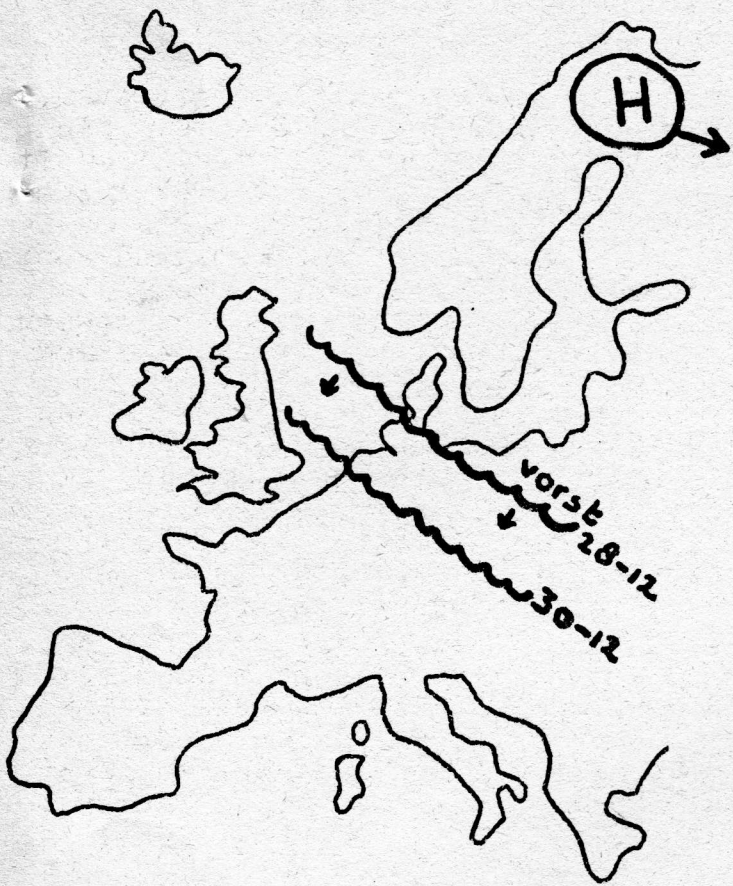

FIG. 1: situatie 28-12-'78/ 1-1-'79.

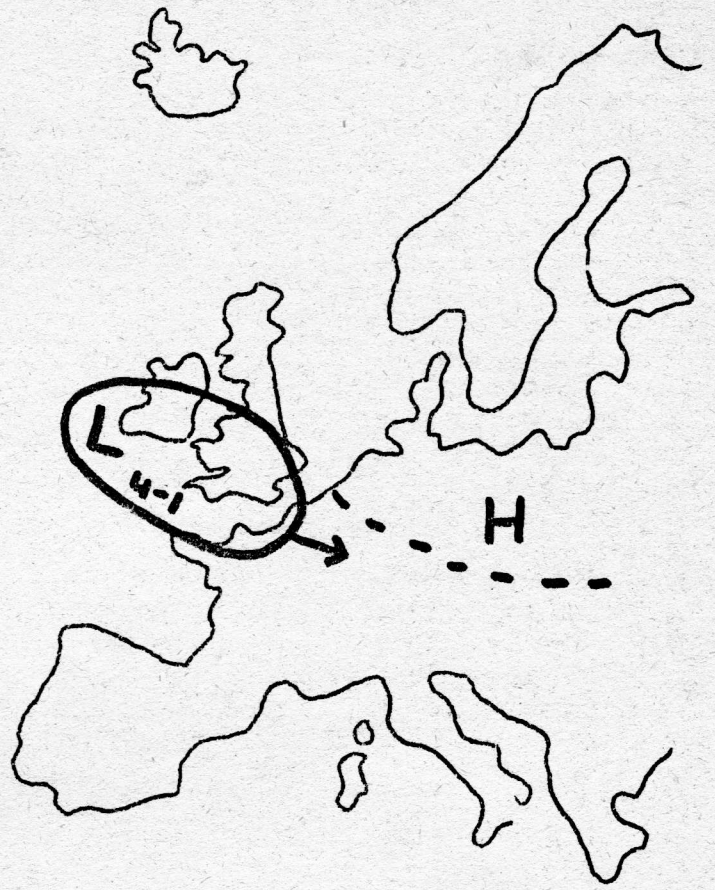
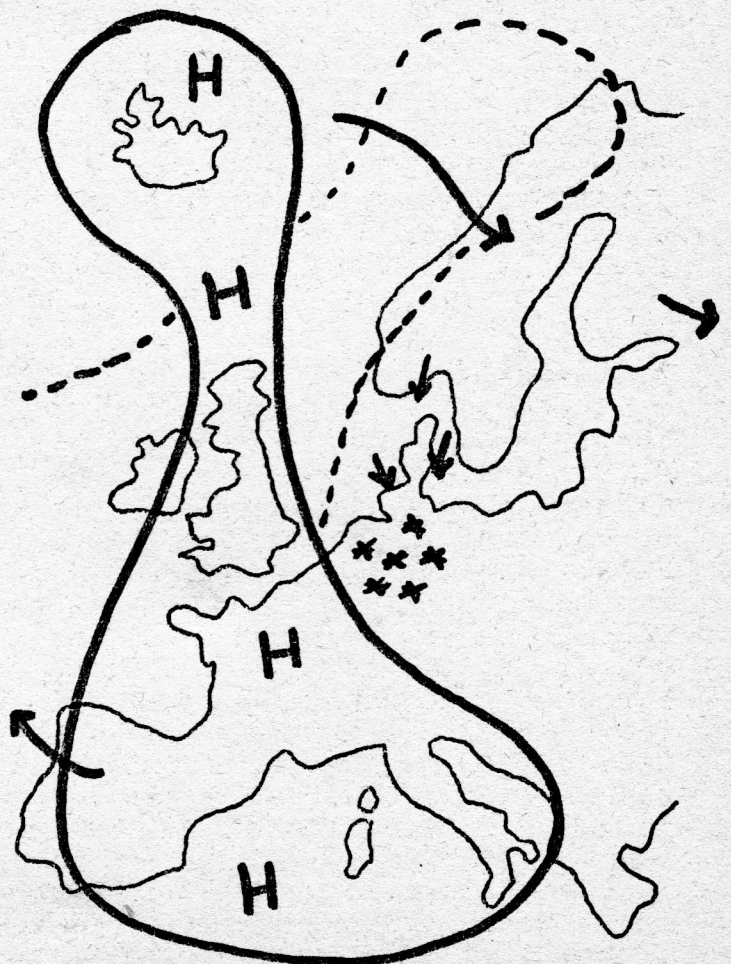
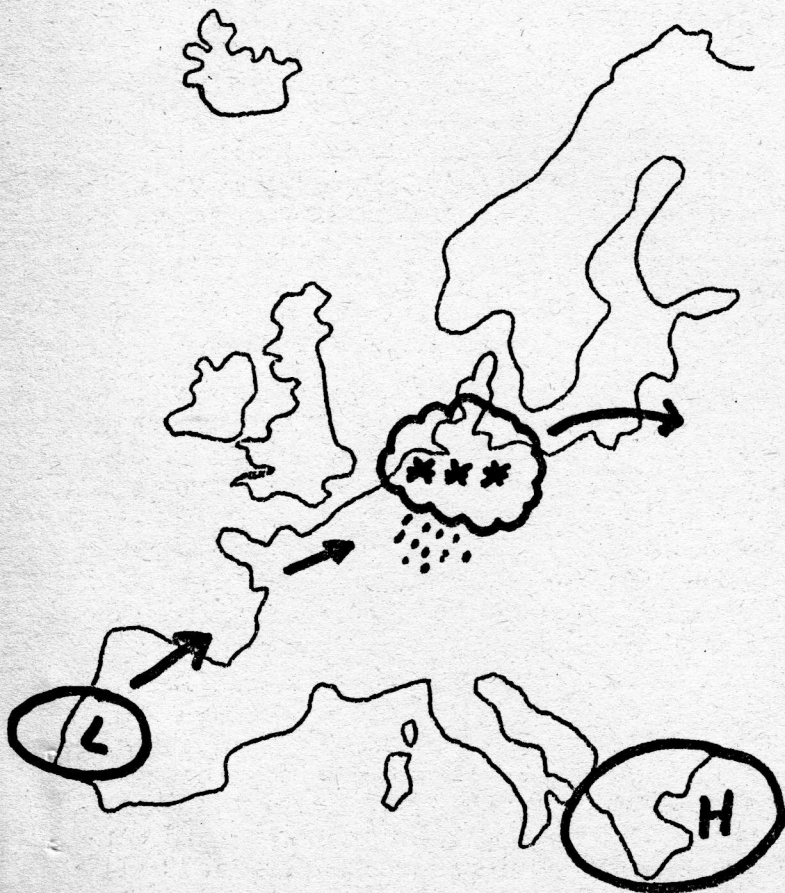

FIG. 2: situatie 1-1/ 13-1.

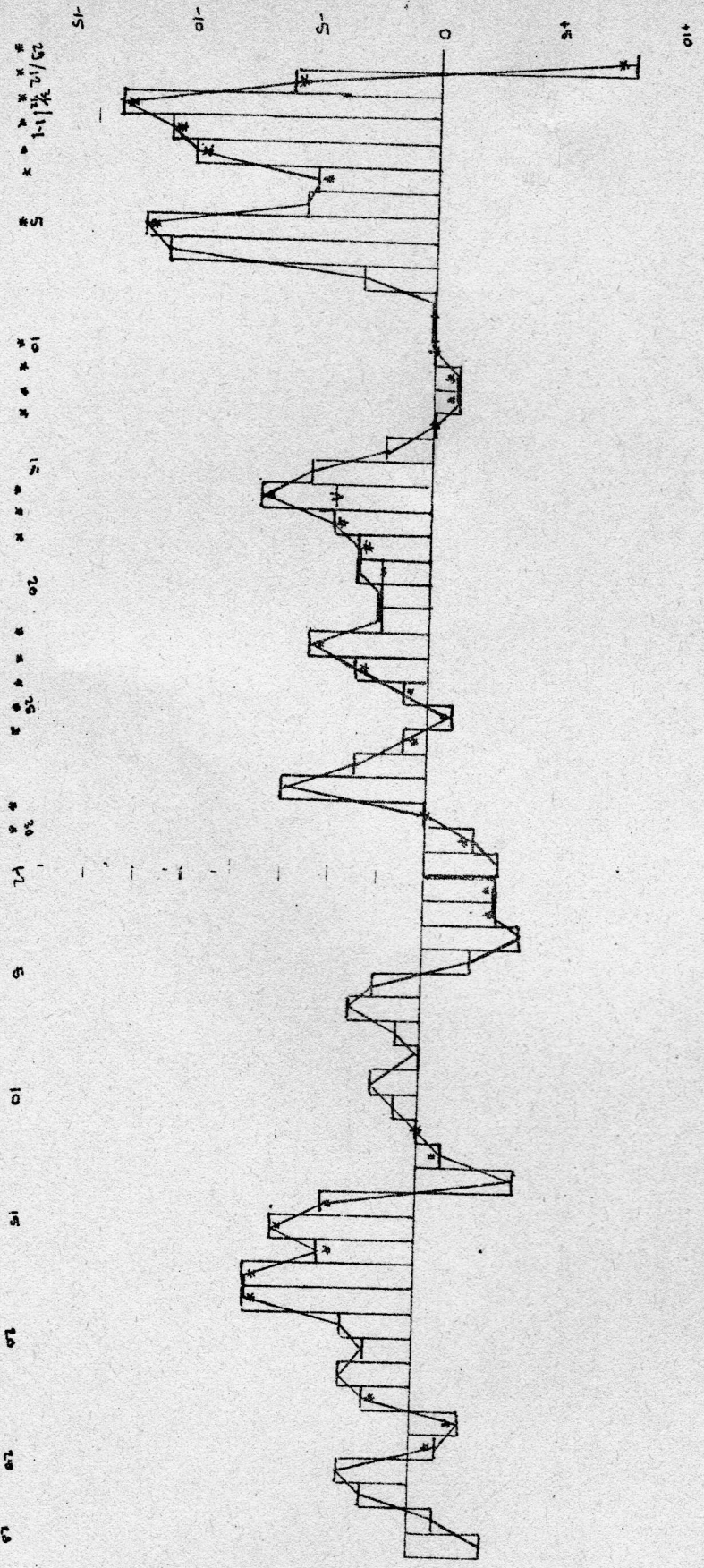
FIG. 3: situatie 23-1/ 1-2.

FIG. 4: situatie 1-2/ 14-2.

Gemiddelde dagtemp. van eind dec '78 - 1 feb. 1979. v sneeuwlaag en.
 Dec, januari:

Gemiddelde dagtemp. februari '79

BLAUWE REIGER.

Onder andere uit onderzoeken na de strenge winter van 1963 bleek dat de Blauwe Reiger een zeer gevoelige soort is voor barre weersomstandigheden. De hiermee in verband te brengen gegevens die de Avifauna van Noord-Brabant geeft zijn in de volgende tabel verwerkt:

Plaats:	Resultaten van de laatste keer van telling:	Resultaten van 1964:
Liesbosch, Breda	107 ('56)	22
Den Dulver, Waspik	15 ('62)	6
Maurick, Vught	325 ('60)	188

Vooraf het dichtvriezen van visrijk water is hierbij weer een doorslaggevend factor.

Ervaringen uit de winter van '79 die deze ondervindingen ondersteunen

- De vele vondsten van deze soort: (tot zover ons bekend zeker waren: 11, waarvan 1 ex. gestikt bleek te zijn in een grote Baars).
- De 33 incidenteel of in groepsverband trekkende exemplaren die alleen al op 1-1 werden gemerkt. Ook op 4-1 kwam nog wat trek op gang. In een kwartier tijd trokken toen bij Hulsel resp. 5,4,2,1 en 2 exx. over (P.Wouters). Typisch was het groepje van 7 Reigers die in V-formatie Valkenswaard passeerden (P.Voorn).

Dat de honger soms erg groot kon zijn bleek wel uit een waarneming, verricht op het Grote meer bij Valkenswaard, waar 2 Blauwe Reigers tussen honderden schaatsers bij een wak neerstreken.

Op een slaapplek van een tweetal exx. bij het geheel dichtgevroren Wurvenbosven bij Lage Mierde werden enkele braakballen verzameld. Deze bleken behalve muizeharen uitsluitend resten van Geelgerande Watertorren te bevatten. Later in januari op 27-1 toen opvallend weinig Blauwe Reigers nog te bespeuren vielen, bevond zich een groep van 9 en 3 exx. midden op een weiland bij Retie's Goordomein te Postel (B.) (L.Peeters). Wat de rede voor deze kleine concentratie was is ons niet bekend. Mogelijk waren in de omgeving nog voedselbronnen in de vorm van open sloten aanwezig.

EENDEN.

Daar deze familie erg omvangrijk is en er tussen de div. soorten vele verschillen zijn in biotoopkeuze, gedrag, en voedsel, zullen ze verdeeld worden in Grondeleenden, Duikeenden en Zaagbekken.

GRONDELEENDEN.

- Wilde Eend
- Wintertaling
- Krakeend
- Smient
- Pijlstaart
- Bergeend

De invallende koude in de nacht van 30-12 bracht op 31-12 een massale, voor ons ongekende (Zwem-)eendentrek teweeg. 18 Groepen Wilde Eenden werden alleen al door 2 personen geteld. In totaal bedroeg het aantal 528, waaronder een groep van 110 exx.. Ook een koppel Pijlstaarten en een groep van 80 Smienten werden trekkend waargenomen. Na die dag werden alleen nog pleisterende exemplaren gezien. De eerste tijd verbleven opvallend veel Eenden op het ijs van de reeds dichtgevroren plassen.

Wat later verdwenen deze echter (waarschijnlijk door het voedselgebrek of eenmalige verstoring) waarna ze niet meer terug keerden naar de beken en nog open plassen. Voorbeelden:

- 5-1; 2000 Wilde Eenden op de Grote zandwinningsput Dessel (B/)(D.Droulans)
- 29-1: 2 Krakeenden op de Grote Nete bij Kasterlee (B.)(M.Smets).
- 14-1: 110 Wilde Eenden, 50 Wintertalingen, Beerse bij Casteren (L.Peeters).
- 4-2: 196 Wilde Eenden, 28 Wintertalingen, Tongelreep tussen de Belgische grens en de viskwekerijen te Valkenswaard (P.Voorn).
- 2300 Wilde Eenden, 150 Wintertalingen, Grote zandwinningsput te Dessel (B.)(H.Cornelissen e.a.).
- 5-2: 1 Pijlstaart in een wak bij het Wilhelminapark, Tilburg (P.Wouters).
- 28-2: 194 Wilde Eenden, 70 Wintertalingen, Beerse bij Westelbeers? (L.Peeters)
- 16-1: 10 talle Wilde Eenden, 2 Wintertalingen, in bassin waterzuivering Dommel Eindhoven. 1 Ø ca. 25 meter.
(zie verder nog tabel 2).

De Soepeend (*Anas soepterzinea*): Voorn/Peeters '79) werd in groot aantal (220 exx. op 6-1 tegenover hoogstens ca. 150 exx. normaal) op plas Hanevoet waargenomen T. Heynen. Waarschijnlijk betrof het hier parkeenden uit Eindhoven die hier hun laatste restje open water vonden.

Met gier bespoten weilanden trokken soms enorm veel Eenden aan zoals 176 Wilde Eenden bij Arendonk (B.) en 50 Wintertalingen + 300 Wilde Eenden bij Middelbeers (L.Peeters). De verklaring hiervoor moet waarschijnlijk gezocht worden in het volgende verschijnsel: mest bevat hoge zoutconcentratie's. Deze verlagen het vriespunt van water (sneeuw).

Denk bijvoorbeeld aan het strooien van zout. Dit alles heeft tot gevolg dat de sneeuw op de sterk bemeste weiden smelt waardoor aantrekkelijke fourageergronden ontstaan.

DUIKEENDEN.

- Kuifeend
- Tafeleend
- Brilduiker

Deze Duikeenden, zijn geheel van open water, liefst dieper dan 1 meter afhankelijk. De enige geschikte plaatsen waar zij tijdens de strenge winter nog terecht konden waren de al meerdere malen in dit verslag genoemde stromende beken en zandwinningsputten, waarvan nog gedeelten ijsvrij waren. Voorbeelden van de grote concentratie's die zich hier vormden zijn:

op beken:

- 16-2: 20 Tafeleenden op de Beerse bij Casteren (M.Bakermans).
- 28-2: 62 Tafeleenden op de Beerse tussen Hapert en Casteren (L.Peeters).
- 24-2: 12 Kuifeenden op de Beerse bij Hapert (M.Bakermans).

Vermeldenswaardig zijn verder de waarnemingen van 2 Brilduikers op de Grote Nete bij Kasterlee (B.) 28-1 (M.Smets). en 1 Brilduiker op de Beerse bij Casteren 14+15-1: (L.Peeters, M.Bakermans e.a.).

Op zandvangers en zandwinningsputten:

- 4-2: 3 Brilduikers, Grote zandwinningsput Dessel (B.)(H.Cornelissen e.a.)
- 4-2: 101 Tafeleenden, 198 Kuifeenden op een plas bij Sluis (gem. Mol B.) met snel stromend water uit een nabij gelegen kanaal woedt verzadigd, en zodoende gedeeltelijk openbleef (L.Peeters e.a.).
- 16-1: 1 Tafeleend in bassin waterzuivering Dommel, Eindhoven (F.Neijs). (zie ook zwemeenden).

Een andere groep eenden die hun voedsel (vooral vis) al duikende bemachtigen, vormen de Zaagbekken.

ZAAGBEKKEN.

- Grote Zaagbek
- Middelste Zaagbek
- Nonnetje.

Voor hen geldt weer het zelfde als voor de Duikeenden wedt opgemerkt: ze concentreren zich op de nog open wateren (denk b.v. maar eens aan de ongelooflijke aantallen op de Zeeuwse plassen). Deze vogels die normaal ro grote wateren prefereren, bleken afgelopen winter zelfs genoeg te nemen met de laaglandbeekjes zoals wij die in de Kempen aantreffen. Ter illustratie hiervan kunnen we de volgende waarnemingen vermelden:

- 3/4-2: 1[♂] Grote Zaagbek, Dommel te Son (J.v.d. Winden).
- 19-2: 7 Grote Zaagbekken, Grote Nete, bij Kasterlee (B.) (M. Smets).
- 24-2: 5 Grote Zaagbekken, Grote Beerse bij Casteren (M. Bakermans).
- ..-2: 1 Middelste Zaagbek: Grote Beerse bij Westelbeers (J.v. Kessel).
- 28/29-1: 9 Nonnetjes, Grote Nete bij Kasterlee (B.) (M. Smets).

De grootste groepen werden echter weer genoteerd bij de Grote zandwinning-put te Dessel (B.)!!

- 6-1: 19 Grote Zaagbekken (M. Smets).
- 4/5-1: 16 Nonnetjes (D. Droulans).
- 4-2: 20 [♂] + 3 [♀] Grote Zaagbekken (de [♀] bleken steeds in de meerderheid) (D. Droulans).

Van zandvanger Hanevoet tenslotte werden de volgende waarnemingen bekend

- 27-1: 1 Nonnetje (P. Wouters).
- 18-2: 1 Grote Zaagbek, 4 Nonnetjes (M. Bakermans).
- 9/10-1: 6 Grote Zaagbekken [♀] (J. Jaspers, F. Neijts).
- 22-2: 1 Grote Zaagbek [♀], 5 [♂] + 2 [♀] Nonnetjes (J. Jaspers, F. Neijts e.a.)

GANZEN:

Een (Kempische) vogelaar zal zich de winter '79 ongetwijfeld op de eerste plaats de vele Ganzen herinneren die in indrukwekkende linies ons werkgebied passeerden. Vrijwel elke excursie was men ervan verzekerd een aantal exemplaren te zien te krijgen. Op 30-12 toen het koufront Zuid-Nederland nog niet bereikt had, werden de eerste voorbodes van de op komst zijnde strenge winter al genoteerd. Bij het Goorven kwamen in enkele uren tijd, verdeeld over 11 groepen 677 Rietganzen over (J. J. d. Konink).

Nog 4 incidenteel waargenomen groepjes brachten het totaal op 804. De volgende dag was de trekintensiteit nog aanmerkelijk groter. Er werden van de Rietgans 17 groepen (=288 exx.), Grauwe Gans 7 groepen (=58 exx.) geteld. 30 Groepen Ganzen (=634 exx.) konden niet gedetermineerd worden. Bij elkaar geteld geeft dit een voor onze begrippen uitermate hoog dag-totaal van 980 doortrekkende exemplaren. Eigenaardig was dat de ganzen in tegenstelling tot de eenden en andere trekvogels niet steeds de zuid-west- of west richting kozen, maar soms zelfs pal oost of noord insloegen. In verband hiermee schreef Mark Smets: "Zochten de ganzen reeds hier een overwinteringsplaats terwijl het weer voor de andere vogels nog te bar was om in de Kempen te blijven?". Deze mogelijke verklaring is o.i. des te aannemelijker daar zelfs oude pleisterplaatsen die gedurende de zachte winters van de laatste 10 jaren niet meer werden gebruikt, dit jaar opnieuw bleken te zijn ingenomen.

Slaapplaatsen op weilanden.

De belangrijkste pleisterplaatsen in de Kempen waren:

- a: De akkerlanden ten zuiden van de Reuselse Moeren,
- b: Diverse weiden in de omgeving van Kasterlee (B.).
- c: Akkerweiden in de omgeving van de Neieinden te Hoogeloon.

Op de eerste 2 genoemde plaatsen kon met zekerheid worden vastgesteld dat de daar aanwezige Rietganzen enkele honderde meters verderop in de weiden overnachten. Dat ganzen niet op open water slapen is een vrij zeldzaam iets, doch in dit geval hadden zij geen keus. IJsvrije plassen waren nergens in de omgeving voorhanden. In de Grote Peel, welk gebied in dit verslag verder niet behandeld wordt, werd door reservaatbeheerder M.M.v. Deursen het volgende verschijnsel vastgesteld:

"Soms bij veel sneeuwval, bleven de ganzen op de graasplaatsen overnachten, doch bij iets hogere temperaturen bleken ze wél gebruik te maken van de dichtgevroren vennen in de Peel. Meestal gebruikten ze om te slapen telkens een ander gedeelte van het ijs. De onderlinge afstand tussen de ganzen bedroeg op de slaappleats 50-80 cm..

Bespreking van de reeds genoemde fourageerplaatsen:

Ad.A: Dit gebied is altijd een overwinteringsplaats geweest voor met name Rietganzen. De laatste jaren echter bleef het terrein mogelijk als gevolg van de zachte winters ongebruikt. Interessant was het daarom te vermelden dat dit jaar, toen de ganzen weer eens in ouderwetse getalen in de Kempen aanwezig waren, opnieuw deze plek kozen om de winter door te brengen. Het aantal varieerde er van 69 exx. op 13-1 tot 121 exx. op 4-2. Mark Smets constateerde dat het hier een gemengde populatie van de toendra- en taigavorm, resp. "Rossicus" en "Fabalis" betrof. Gewoonlijk trekken en overwinteren deze twee geografische rassen afzonderlijk. De Kempen wordt tijdens normale winters voornamelijk bezocht door de zeldzamere vorm "Fabalis". Terwijl de "Rossicus"-populatie in Nederland en België meestal in grotere groepen voorkomt.

Ad.B: Verspreid over dit uitgestrekte agrarische gebied werden over het algemeen vrij kleine groepjes Rietganzen waargenomen. Het hoogste totaal werd bereikt op 3-2 toen c.a. 115 exx. werden geteld. Ook hier bleken de vorm "Rossicus" en "Fabalis" gemengd voor te komen. Tot het vedsel behoorde onder andere Rapen bladeren.

Ad.C: Hier bedroeg het aantal constand 83 exx.: 80 Rietganzen en 3 Kolganzen. Totzover ons bekend was '79 het eerste jaar dat dit terrein door Rietganzen als pleisterplaats werd ingenomen. Vermoedelijk verving dit gebied de wat noordelijker gelegen Neterselse heide, die andere jaren een belangrijke overwinteringsplaats vormde, maar nu door een dikke sneeuwlaag bedekt was en zodoende de ganzen niets te bieden had.

Verder werden op de meest uiteenlopende plaatsen regelmatig kleine kluchtjes ganzen aangetroffen. Dikwijls betrof het hier dan exemplaren van één van de zojuist behandelde pleistergebieden, die elders hun voedsel gingen zoeken. Achter de Reuselse moeren o.a. kon men 's avonds regelmatig kleinere groepjes zien invallen. Schematisch kan de gehele situatie aldaar als volgt worden weergegeven:

-----=vliegbeweging
's morgens.
-----=vliegbeweging
's avonds.
. F.G. =fourageer gebied.

Uitleg bij het schema:

's avonds: De Rietganzen die op verschillende plekken zijn wezen fourageren sluiten zich bij de "hoofdmoot" op de pleisterplaats aan. Wat later verplaatsen zij zich gelijkmatig in groepen naar iets verdere gelegen slaappleats

's morgens: Vanuit de slaappleats vertrekken enkele ganzen reeds naar de fourageerplekken. De overigen keren weer terug naar de overwinteringsplaats

waar zij hun voedsel gaan zoeken. Enkele gegroepede vogels gaan van hieruit nog een graasgebied opzoeken.

Opm.: In dit verband wordt met een pleister-/overwinteringsplaats bedoeld een gebied waar de vogels voor langere tijd verblijven, terwijl een fourageer gebied een plaats is waar de vogels nu en dan hun voedsel gaan zoeken.

Terugtrek:

Vooraf op 23-2 t.m. 28-2 vond een duidelijke terugtrek van ganzen plaats. Daarna werden alleen nog incidenteel enkele kleine groepjes waargenomen. De laatste Rietganzen 2 exx. werden gezien op 12-3 op de Flaes (M. Bakermans e.a.) en de laatste Grauwe gans op 17-3 op de Flaes (L. Peeters e.a.) Genoemde Grauwe gans bleek overigens een exemplaar van de oostelijke vorm "A.a. rubirostris" te zijn, welke ondersoort hier zeldzaam is. Dat het hier een ontsnapt beest betrof is uiteraard niet uitgesloten.

Opmerkelijke waarnemingen:

Op 27-1 werd op Retie's Goordomeinte Postel (B.) tussen 19 Rietganzen een gedeeltelijk albinistisch exemplaar gezien (L. Peeters). De vogel had witte vleugelpunten (symmetrisch) en op de rechter borstflank een brede witte band (niet symmetrisch). Ter afsluiting leek het ons de moeite waard alle Kolgans gegevens van deze winter te vermelden, daar deze soort normaal in de Kempen uitermate weinig waargenomen wordt.

31-12; (11.34H) 4 gans species, waarvan zeker 1 ex. 'n Kolgans is, overtrekkend naar z.z.o. rand Turnhout (B.) (M. Smets).

5-1; ca. 75 exx. overtrekkend, Cartierheide, Hapert (M. Bakermans).

14-1; (en andere data); 3 exx. pleisterend tussen Rietganzen, Heideinden, Hoogeloon (J. J. d. Konink e.a.).

16-1; 5 exx. pleisterend, Reuzelse Moeren (W. v. d. Voort).

27-1; 4 exx. Kluis, Kasterlee (B.) (M. Smets).

3 exx. pleisterend tussen Rietganzen, 't Witven, Veldhoven (P. Wouters)

7 exx. pleisterend tussen 24 Rietganzen, Philips visvijvers, Veldhoven (P. Wouters).

3-2; 2 exx. pleisterend in weide n bij Kluis, Kasterlee (B.) tussen Rietganzen (M. Smets).

22-2; 25 exx. bij Rode Loop, Retie (B.) (M. Smets).

ZWANEN:

-Knobbelzwaan

-Wilde zwaan

Normaal zijn wilde Knobbelzwanen bij ons schaarse wintergasten. Uiteraard is dat vaststellen of een vogel wild of ontsnapt is vrijwel onmogelijk. Volgens de Avifauna van Noord-Brabant kunnen de Knobbelzwanen, die tijdens strenge winters aangetroffen worden met grote zekerheid als wild beschouwd worden. De drie inheemse zwanensoorten blijken in zulke winters ook beduidend talrijker vertegenwoordigd te zijn. Om aan te geven dat dit afgelopen jaar inderdaad het geval was (ook in de Kempen) volgt hier een opsomming van de ons bekende waarnemingen:

Knobbelzwanen:

1-1; 1 ad.+1 onv. ex. overtrekkend, Molenvelden, Knegsel, R. Aarts.

2-1; 2 exx. vastgevroren; Hees, Eersel, Eindhovens Dagblad; 2-1;

4-1; 3 exx. vliegend over Turnhout (B.) en beginnend luid roepend boven kanaal te zweven waarna ze in n.o. richting verder gaan

6-1; 4 exx. Zandvanger, Hanevoet, T. Heynen. M. Smets

2 exx. invallend, Grote zandwinningsput, Mol (B.) M. Smets.

3-2; 1 onv. ex. beektraject 17, v.d. Reusel bij Biesthouth, L. Peters, c.s.

3-2/29-2; 12 exx. pleisterend, Beerse, Westelbeers, M. Bakermans e.v.a..

4-2; 1 ex. Grote zandwinningsput, Mol (B.) L. Peeters.

26-2; 2 exx. overvliegend, daarna wegtrekkend naar oost, Hanevoet,

1-3; 1 ex. pleisterend, Hanevoet, T. Heynen. L. Peeters.

Een Wilde Zwaan werd verder nog gezien op de zandwinning bij Mol (B.) door D. Droulans.

ROOFVOGELS EN UILEN:

-Buizerd	-Steenuil
-Ruigpootbuizerd	-Ransuil
-Rode Wauw	-Smelleke
-Zeearend	-Torenvalk
-Blauwe Kiekendief	-Sperwer
-Havik	

Al is het bekend dat ook roofvogels 't bij sneeuwval soms zuiderlijker opzoeken, het blijft indrukwekkend een Kiekendief hoog boven een besneeuwd landschap, tegen een helblauwe lucht in glijvlucht te zien overkomen. Ook dit jaar waren we in de gelegenheid dit verschijnsel te aanschouwen.

Geteld werden: 2 Buizerden, 5 Blauwe Kiekendieven, 1 Torenvalk en 1 Sperwer allen op 31-12. Bijzonder was de waarneming van een Zeearend die in Januari bij de T.H. te Eindhoven overtrok (R.d.Boer). Enkele dagen (?) later bevond zich een exemplaar (hetzelfde?) bij het Beuven op de Strabrechtse heide (R.Bouman). Welke invloed de winter bij bepaalde vogels op hun gedragingen had, kan geïllustreerd worden door de volgende voorbeelden:
3-1:1 Ransuil, overdag vrij hoog overtrekkend, waarna invallend, Hapert,
4-1:1 Ransuil, overdag overtrekkend, Eindhoven, (M.Bakermans).

(H.Cornelissen).

Aanpassing van de prooi keuze en het gedrag aan het voedselaanbod:

Als gevolg van het gebrek aan voedsel werd bij bepaalde vogels meerdere malen een "menuwijziging" geconstateerd. Roofvogels gingen zich b.v. noodgedwongen toeleggen op het grijpen van bepaalde diersoorten die plaatselijk het algemeenst waren, maar onder normale omstandigheden zelden tot nooit als prooi gekozen zouden zijn. Voorbeelden hiervan:

6-1: Meirweg, Lage Mierde: 1 Buizerd volop jagend achter Houtduiven die zich op een Koelveld geconcentreerd hadden (L.Peeters).

.-1: Hapert, 'n Torenvalk jagend achter duiven (M.Bakermans).

13-1: Reuselse Moeren, 1 Blauwe Kiekendief lange tijd Patrijzen achtervolgend (M.Smets).

Andere voorbeelden die hier wel enigszins mee in verband staan zijn:

-Op 6-1 werd door F.Neyts in Eckart een Blauwe Kiekendief gezien die uitsluitend in een dicht Populierenbos verbleef. Uiteraard was daar meer kans op een prooi dan op de besneeuwde akkerlanden.

-17-2: 1 Blauwe Kiekendief vrijwel midden in Eindhoven, Evoluon (F.Neyts).

In vele delen van Nederland bevond zich een abnormaal groot aantal Velduilen en Ruigpootbuizerden. Wat de Ruigpootbuizerd betreft gold dit ook wel in zekere mate voor de Kempen:

1-2; 1 ex., Cartierheide (M.Bakermans).

2-2; t/m. 9-2; 1 ex. pleisterend, 't Goor te Reusel (P.Wouters, L.Peeters).

16-2; 1 ex. jagend bij de bus, Reusel (dezelfde?) (L.Peeters).

26-2; 1 ex., trekkend naar het noorden, Hanevoet, Eindhoven (L.Peeters).

Van de Velduil kunnen we geen enkele waarneming uit de witerperiode geven. Later echter in de maand April en Mei werden wel opvallend veel exemplaren gezien en vond in ons werkgebied mogelijk een broedgeval plaats. Juist buiten de Kempen broedde met zekerheid een paar. De waarnemingen die hier onder vermeld worden hebben waarschijnlijk betrekking op Velduilen die door de vele sneeuwval en strenge vorst begin dit jaar ons land verlieten, en nu weer op terugtrek waren.

24-4; 1 ex. De Bus, Reusel (G.Sanders).

29-4; 1 ex. Budel Dorplein (F.Neyts, T.Heynen).

6-5; 1 ex. Cartierheide, Hapert (L.Peeters, P.Wouters).

8-5; 1 ex. 't Heike, Valkenswaard (P.Wouters), overvliegend, thermiekend, daarna trekkend naar noord.

Op bepaalde plaatsen waar een hoog voedselaanbod was, die eventueel nog sneeuwvrij waren, verzamelden zich een groot aantal roofvogels. Dit was onder andere het geval bij de Keersop te Dommelen (op 24-2: b.v. 2 0; 1 ♀ Blauwe Kiekendief jagend en verder regelmatig een of meer Buizerden, Sperwers of Torenvalken aanwezig) en 't Goor bij Reusel. Over de Roofvogel concentratie bij laatst genoemd gebied, dat uit akkerland en weilanden

Op bepaalde plaatsen waar een hoog voedselaanbod was, die eventueel nog sneeuwvrij waren, verzamelden zich een groot aantal roofvogels. Dit was o.a. het geval bij de Keersop te Dommelen (op 24-2 b.v. jagende Blauwe Kiekendief 2 ♂, 1 ♀ en verder regelmatig een of meer Buizerden, Sperwers, of Torenvalken aanwezig) en 't Goor te Reusel. Over de roofvogelconcentratie bij laatstgenoemd gebied, dat uit akkerland en weilanden bestaat, verscheen eerder in het Juni nummer van "d'n Blauwe Klauwier" een uitgebreider overzichtje. Een voorbeeld willen we U echter niet onthouden: 5-2; 1 Ruigpootbuizerd, 7 Buizerden, 2 Blauwe Kiekendieven, 1 Torenvalk, 1 Sperwer en 1 Havik.

Of het aantal Rode wouwen die in Februari bij ons doorkwamen iets te maken had met de wintersituatie weten we niet. Wel zullen we de ons bekend geworden waarnemingen vermelden:

8-2; 1 ex. trekkend naar zuidwest, 't Goor, Reusel (H. Cornelissen e.a.).
 16-2; t/m 22-2; 1 ex. pleisterend bij Retie (B.) (M. Smets) e.a..
 26-2; 1 ex. trekkend, Rouwven, Wintelre (M. Bakermans e.a.).
 1 ex. trekkend, Hanevoet, Eindhoven, (L. Peeters e.a.).
 1-3; 1 ex. trekkend, Boschheide, Eersel (meded. H. Cornelissen).

WATERRAL:

Ongetwijfeld zullen vele Waterrallen tengevolge van de weersomstandigheden zijn omgekomen. De Avifauna van Noord-Brabant meldt echter wel dat deze soort zich van de gevolgen van een strenge winter snel kan herstellen. Het volgende voorbeeld wordt gegeven:

Op de Kampinase heide broedde in '62; 20 paren, in '63; nog maar 8 paren, in '64 tenminste 12, in '65 alweer 17 paren. Afgelopen winter werden tweemaal exemplaren opgemerkt aan stromende slootjes, waar zij voedsel zochten: 4-3: 3 exx. aan afwateringsslootjes van de Valkenswaardse viskwekerijen. Deze waren niet schuw. De waarnemers, leden van het I.V.N. Valkenswaard, deelde mede dat een Waterral toegeworpen stukken Limburgse vlaai op een tiental meters afstand verorberden.

16-1; 1 ex. langs slootje in Eckartse Bos, (F. Neyts).

Ook in 't Vogeljaar 27-2-'79 geeft 2 waarnemingen van een Waterral langs een slootje.

WATERHOEN EN MEERKOET:

Vooraf de grote aantalsverschillen tussen de plessentelling van Maart '78 en Maart '79 bij de Waterhoen en Meerkoet kan als voorbeeld aangehaald worden om te laten zien dat veel exemplaren afgelopen winter stierven of wegtrökken.

	1978	1979
Waterhoen;	581	175
Meerkoet;	1341	634

De Meerkoet die zich de laatste decennia als gevolg van de zachte winters enorm wist uit te breiden werd vooral op zandvanger Hanevoet (in verhouding tot de grootte van de plas) in groot aantal aangetroffen: b.v. 147 exx. op 10-1 (T. Heynen).

GROTE TRAP:

In Nederland kwam deze sensationele vogel afgelopen winter invasieachtig voor, wat overigens "normaal" is in een strenge winter. Ook in de Belgische Kempen wordt men met een bezoek van deze zeldzame gast verrast. Op ca. 10-2 waren 2 exx.; 1 ♀ en 1 ♂ aanwezig op een grootschalig landbouwgebied bij Kasterlee (B.) (Kluis, Terloo e.o.). Een week later, op 18-2 bevonden zich aldaar 2 mannetjes. Een van deze 2 had al een wangstreep die duidde op het begin van een snor (waarschijnlijk 3^e jaars exemplaar). Zij verplaatsten zich over een vrij grote oppervlakte, en aten o.a. onkruid en spruitenbladeren. Het laatste gegeven over dit 2 tal dateert van 27-2 (meded. M. Smets).

KIEVIT:

Alleen op 30-12 werd van deze soort wegtrek vastgesteld. Tot 18-2 werden daarna geen Kievitten meer gezien. Op 4,5, en 6-3 kwam door het invallen van de dooi een massale trek opgang tot 's nachts toe (op 4-3 om 23.30 h. nog enkele exemplaren gehoord boven Woensel, Eindhoven; F.Neyts).

Voorbeelden:

- 5-3; van 15.30 h./15.45 h.) 400 exx.trekkend naar n.o. Veldhoven F.Neyts.
- 6-3; van 12.15 h./12.45 h.) 370 exx.trekkend naar n.o. Welschap Veldhoven F.Neyts.

WULP:

Bij gebieden als de Mispelleindse heide bij Netersel of de Landschotse heide bij Middelbeers zijn tijdens normale winters altijd wel enkele tientallen Wulpen aanwezig. Van begin Januari-half Februari dit jaar werd ons echter geen enkele waarneming bekend.

MEEUWEN:

- Kokmeeuw
- Zilvermeeuw
- Stormmeeuw
- Kleine Mantelmeeuw (?)
- Grote Mantelmeeuw

Ook div.meeuwensoorten behoorden tot de vele doortrekkers aan het begin van de vorstperiode. Op 30-12 b.v. werden bij het Goorven in totaal 225 trekkende Stormmeeuwen geteld (J.J.d.Konink), terwijl van de Zilvermeeuw, maarvooral van de Kokmeeuw de trekintensiteit vaak zo sterk was dat ze niet geteld werden. Op 3-1 kwam over Eindhoven een groep van 245 Zilvermeeuwen over (T.Heynen). Buiten deze algemenere meeuwen werd ons ook een drietal waarnemingen van Mantelmeeuwen bekend. Deze waren:

- 31-12; 2 exx. (Kleine?)-trekkend naar zuid, rand Turnhout (B.)(M.Smets).
- 31-12; 1 adult Grote Mantelmeeuw trekkend naar noord, Braakhoek, Lage Mierde (L.Peeters).
- 22-2; 2 exx. (1 adult en 1 ex.eerste kalenderjaar)
Grote Mantelmeeuwen (ca.15 min.pleisterend) Hanevoet (F.Neyts).

DUIVEN:

- Turkse tortel
- Houtduif
- Holenduif

Op 30 en 31-12 kwamen grote groepen Houtduiven vaak vermengd met Holenduiven overgetrokken. De "blijvers" verzamelden zich veelal bijplekken als kool-en spruitenvelden. Voorbeelden:

- 6-1; 260 exx. de Gagel, Reusel (L.Peeters).
- 50 exx. Braakhoek, Lage Mierde (idem).
- 150 exx. Meirweg, Lage Mierde (idem).

IJSVOGEL:

Zie tabel 2, - "gevolgen van de winter die pas later merkbaar werden".

ZWARTE SPECHT:

Vermeldenswaardige waarneming:

- 27-1; 3 exx. hoog overvliegend richting noord, Reuselse Moeren (L.Peeters)/

LEEUWERIKKEN:

- Veldleeuwerik
- Boomleeuwerik
- Strandleeuwerik

De enorme trek van de Veldleeuwerik op 30 en 31-12 gaf de tellers vrijwel geen kans een goede schatting te maken. Wel is het zeker dat de duizenden exemplaren de Kempen passeerden. De terugtrek van deze soort kwam op gang vanaf 16-2 toen vele groepjes van 10-25 exx. voedsel zochten op akkerlanden. Op 27-2 fourageerde een groep van maar liefst 380 exx. op een braakliggend terrein bij Kneghel (L. Peeters e.a.). Die dag werden ook de eerste Boomleeuwerikken genoteerd (6 exx. bij Turnhout (B.)) (M. Smets). Uitermate bijzonder is de waarneming van een Strandleeuwerik die op 28-1 inviel bij de Grote Nete te Kasterlee (B.) (M. Smets).

GROTE GELE KWIKSTAART:

(zie tabel 2):

Andere waarnemingen:

Van 2-1 t/m 21-1; 1 ex. Rode Loop bij de Tinbroeken (B.) (M. Smets).

Begin jan.; 2-3 exx. bij bezinkingsbassins, waterzuiveringsinstallatie, Eindhoven, (F. Neyts).

26-1; 1 ex. Hanevoet (F. Neyts).

PESTVOGEL:

1 waarneming; 7-1; 1 ex. in aanplant van Vuurdoorn en andere besdragende struiken in een woonwijk van Turnhout (B.) (M. Smets).

GORZEN:

-Rietgors

-Geelgors

-Sneeuwgorz

-Grauwe gors

Een soort die eveneens weinig genoteerd werd is de Rietgors. Zeker trokken veel meer exemplaren door dan men op grond van het kleine aantal gegevens zou verwachten. Opmerkelijk was een viertal Rietgorzen tussen enkele Mezen midden in een bos bij Lage Mierde. F. Neyts vertelde dat ook hij op verschillende plaatsen Rietgorzen waarnam in bossen b.v. Eckart. De waarnemingen van een groepje Sneeuwgorzen bij de Riebossersheide (B.) en een Grouwe gors tussen enkele Veldleeuwerikken bij Reti (B.) werden tenslotte verricht door resp. D. Droulans en M. Smets.

GEVOLGEN VAN DE WINTER DIE PAS LATER MERKBAAR WERDEN:

Na afloop van de winter kregen we van bepaalde soorten pas echt een groot verlies te zien. Enkele soorten worden kort behandeld:

IJSVOGEL:

Vorig jaar werden in de Kempen ca. 5 broedparen vastgesteld, dit jaar niet één. Verschillende verklaringen zijn hiervoor aantoonbaar:

-Vissen gaan bij vorst dieper zwemmen, zijn dus moeilijker te pakken.

-Het geheel dichtvriezen van beken en andere visrijke wateren, sluit de voedselbron af.

WINTERKONING:

De Winterkoning is een typische soort waarvan men een achteruitgang niet zo zou verwachten. Dit komt waarschijnlijk omdat dit vogeltje door zijn algemeenheid toch regelmatig waargenomen blijft worden. Uit de inventarisatie van de Reuselse Moeren bleek echter dat de soort grote verliezen geleden moet hebben. Dit jaar werden er 17 broedparen, in '78 33 paren vastgesteld.

KERKUIL:

Van de Kerkuil kwamen dit jaar in ons werkgebied slechts 2 paren tot broeden. Normaal bedraagt het aantal broedparen hier ca. 10..

TABEL 1:

Overzicht van de doortrek op de eerste 3 dagen van de vorstperiode:

SOORT:	30-12 (1 pers.)		31-12 (2 pers.)		(overigen)		1-1 (div.pers.)		TOTAAL	
	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.
Fuut	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Bl.reiger	-	-	-	-	1	1	33	13	34	14
Wilde eend	-	-	478	17	50	1	-	-	58	18
Wintertaling	-	-	+	+	-	-	-	-	?	?
Pijlstaart	-	-	2	1	-	-	-	-	2	1
Smient	-	-	-	-	80	1	-	-	80	1
Bergeend	5	1	-	-	-	-	-	-	5	1
Gr.zaagbek	1	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Eend species	-	-	30	1	-	-	-	-	30	1
Grauwe gans	-	-	36	5	22	2	88	3	138	10
Kolgans	-	-	14?-1	2	-	-	-	-	14?+1	2
Rietgans	677	11	161	8	127	9	66	3	1031	31
Gans species	127	4	92	14	542	16	-	-	741	34
TOTAAL GANZEN	804	15	304	29	691	27	154	6	1953	77
Knobbelzwaan	-	-	-	-	-	-	2	1	2	1
Buizerd	-	-	2	2	-	-	-	-	2	2
Sperwer	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Bl.kiekendief	-	-	5	4	-	-	-	-	5	4
Torenvalk	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Kievit	+	+	-	-	-	-	-	-	?	?
Watersnip	-	-	3	1	-	-	-	-	3	1
Kl.mantelmeeuw	-	-	2?	1	-	-	-	-	2?	1
Gr.mantelmeeuw	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Zilvermeeuw	17	2	10	2	+	+	+	+	27	4
Stormmeeuw	225	?	+	+	+	+	+	+	225	?
Kokmeeuw	+	+	+	+	+	+	+	+	?	?
Houtduif	-	-	+	+	+	+	+	+	?	?
Roek	-	-	+	+	+	+	58	1	58	1
Veldleewerik	-	-	+	+	+	+	+	+	?	?
Kramsvogel	-	-	+	+	+	-	-	-	?	?
Rietgors	-	-	9	2	+	+	+	+	9	2
TOTAAL (minstens)	1052	9	928	64	742	29	249	23	2971	135

Uitleg bij de tabel:

ex. = aantal exemplaren

gr. = aantal groepen

+ = doortrek van betreffende soort wel vastgesteld, doch er zijn ons geen getallen bekend.

- = er is die dag geen doortrek van de soort vastgesteld.

Het aantal tussen haakjes onder de data geeft aan door hoeveel personen doelgericht is geteld. Op 31-12 is maar door 2 personen echt goed geteld (M.Smets, rand Turnhout(B.) en L.Peeters, Goorven e.o.), vandaar de verdeling in 2 kolommen. De waarnemer van 30-12 was J.J.d.Koninck.

TABEL 2:

Vergelijking van de bekendtellingen van eind jan./begin febr. '77, '78, '79.

SOORT	1977	1978	1979	SOORT	1977	1978	1979
Dodaars	33	92	76	Waterhoen	645	884	553
Bl.reiger	48	54	33	Meerkoet	17	36	332
Knobbelzwaan	-	-	19	Kievit	5	125	1
Rietgans	50	-	340	Witgatje	9	1	-
Wilde eend	276	407	4600	Watersnip	43	10	7
Wintertaling	94	138	660	Stormmeeuw	-	-	23
Nonnetje	-	-	1	IJsvogel	10	11	4
Gr.zaagbek	-	-	1	Kramsvogel	2580	2725	552
Sperwer	1	15	13	Koperwiek	845	786	328
Buizerd	60	44	90	Graspieper	42	71	7
Torenvalk	17	21	26	Gr.g.kwikstaart	4	4	-
Patrijs	119	82	32				

Opmerkingen met betrekking tot de tabel: (gebaseerd op de resultaten van '79 in vergelijking van de voorgaande jaren).

Knobbelzwaan: opvallend aantal.

Rietgans: allen op weilanden langs beek.

Wilde eend: enorm aantal! Dit toont aan dat het bekendtelsel een zeer belangrijke opvangfunctie vervult bij extreme omstandigheden.

Wintertaling: idem.

Buizerd: evenals in overig Nederland werd een relatief hoog aantal behaald

Waterhoen: er is al een zekere afname te bemerken.

Meerkoet: opmerkelijk veel, als gevolg van de dichtgevroren plassen.

IJsvogel: al op een enkel exemplaar na geheel verdwenen, bij de Maarttelling in '79 geen IJsvogels. In '79 in de Kempen geen enkel broedgeval.

Kramsvogel, Koperwiek, Graspieper: de gehele winter door zeer weinig exemplaren aanwezig, waarbij voor de Graspieper kan worden opgemerkt dat hij in Februari vrijwel geheel verdwenen was.

Grote Gele Kwikstaart: verdwenen bij strenge vorst. Dit zelfde verschijnsel werd ook in Zuid Limburg vastgesteld tijdens bekendtellingen, (eerst 30-40 exx., na vorst vrijwel geen enkele meer).

NAWOORD:

Uit het verslag blijkt als eerste de grote invloed die het weer kan hebben op het gedrag van vogels. Ook valt duidelijk op dat het bekenstelsel een zeer belangrijke opvangfunctie vervult bij extreme omstandigheden. Het aantonen van deze constatering aan de hand van de gegevens van de winter 1979 zou onmogelijk geweest zijn zonder de hulp van diverse waarnemers. Indien in de toekomst opnieuw een strenge winter zal plaatsvinden, houden wij ons wederom aanbevolen voor gegevens.

Wij vragen U wel in zo'n geval met de volgende richtlijnen rekening te houden:

- Bel bij bemerking van sneeuwtrek zoveel mogelijk waarnemers (uit hun bed) om zodoende een grote reeks van telposten over ons werkgebied te krijgen
- Noteer alle soorten (de algemeenste zijn meestal de belangrijkste). Verder zijn ook tijd, trekrichting en weersomstandigheden belangrijk.
- Geef je gegevens zo snek mogelijk door.

Voor de tot stand koming van dit verslag waren tenslotte nodig:

5 potten koffie, 1 krat pils, 15 telefoontjes, 1 doos sigaren, 1 pak shag, 1 grote bak friet, 2 bordes rode kool met gebakken aardappelen, 1 stift, 2 pennen, 1 schrift, 10 vellen grafiekpapier, 2 typmachines, 2 potten thee, 2 batterijen voor een rekenmachine, tenslotte nog muziek.

EEN WOORD VAN DANK ZIJN WE VERSCHULDIGD AAN:

M.Verwaest, L.Cuylaerts, D.Droulans, M.V.Mierlo, J.Pelckmans, R.Aarts, P.Wcuters, M.Bakermans, H.Cornelissen, T.Heynen, A.Jaspers, J.Jaspers, J.v.Kessel, J.J. d.Konink, T.Sanders, W.v.d.Voort, F.Neyts, G.v.Sanders en in het bijzonder Mark Smets, die voor ons de gegevens uit de Belgische Kempen verzamelde.

· Peter Voorn, Den Haas 63, Valkenswaard.

Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel (04976-2271).

LITERATUUR:

Diverse auteurs: Vogeljaar: 27 (2) '79.

Erve F.J.H. van c.s. '67 Avifauna van Noord-Brabant, Assen

Orr T. Dieren trekken over Oceanan en Continenten, Den Haag.

Peeters L. Groot aantal roofvogels bij Reusel (Blauwe Klauwier: 3+'79).

=====
=====

ORNITHO - MANIA

uitvoering:
frank neijts

ORNITHOMANIA

Zo, daar is-tie weer, geheel en al hersteld van zijn liesbreukje, maar met een vers geslepen litteken op zijn tot dusverre zo blanke ornithomanenzieltje. Voorlopig keer ik hen de andere wang toe, maarrrrrrrr.....??

Om e.e.a. af te reageren hebben we alvast ons type-lint in vitriool gedrenkt en gaan we even terug naar het juli/aug. nummer 1979 van de Lepelaar. Daarin ook het ge-o.h. van G.L.Ouwe... eh... nee gelezen over "De laatste.."? Een soort van science fiction-verhaal over het jaar 2010(of in die buurt) als Nederland "klaar" is en er toevallig nog een moerasje resteert waarin dan plots een Roerdomp verschijnt, die al in 1995 (of in die buurt) uitgestorven had moeten zijn.

Science fiction dus, wetenschappelijk verzinsel dus, kletskoek! Het gaat toch juist hardstikke goed met de vogels in Nederland!? Moet je es nagaan...: In 1962 Morinelplevieren 2 meter beneden de zeespiegel i.p.v. 2000 erboven! In 1975 een Goudplevier na bijna 40 jaar terug! In 1977 een Rode Wouw! In 1978 een Grote Zilverreiger op een plaats waar in 1979 een Kleine Zilverreiger broedt! En als klap op de vuurpijl het feit dat er in 1979 al zo'n 500 paar Haviken en 2000 (of meer) paren Buizerden in ons rotlandje broeden...! Nee, maak het nou.... en dan in 1995 geen Roerdompen meer? Wij zien het weer helmaal zitten. Zullen wij eens een prognose doen voor 1995? Effe de lijn doortrekken.....:

Wij voorzien dan: nestelende Monniksgieren in de platanen van het Vondelpark; na diverse mislukte pogingen op de Euromast heeft het paar Lammergieren uiteindelijk een jong grootgebracht op de Utrechtse Dom; de kolonie Bijeneters in de Amsterdamse metro-tunnels breidt zich gestaag uit; op alle zandafgravingen groter dan 25 ha. broeden nu IJsdikers; op alle torenflats hoger dan 75 meter huizen Rotszwaluwen; de kolonie (chileense) Flamingo's in het Haringvlietgebied bracht dat jaar 3000 jongen groot; op de E 87 in Noord-Friesland zijn dit jaar al 3 dode Laplanduilen gevonden, een nieuw bewijs dat de soort zich naar het zuiden uitbreidt en als klap op de vuurpijl: op de kunsthorst langs de Knardijk heeft een Witbandzeearend het legsel van de oude, trouwe Visarend verstoord en troont er nu zelf met 3 jongen!

Nee, de vogels zullen heus wel een goed gebruik maken van alles wat de neutronenbommen overeind hebben gelaten.....

Ornithomaanse stellingen.

Met al die doctorandussen in spe bij onze werkgroep is het misschien nuttig om nu al uit te zien naar een eventueel proefschrift. Bij zo'n proefschrift behoren ook altijd enkele zgn. stellingen.

Welnu, voor de hoogstbiedende aspirant-doctor hieronder enkele ornithomanische stellingen, bovendien goedgekeurd door het KOSK, Kempisch Ornithomanisch Simplistisch Kollektief.

1. Het formaat van een "accipiter spec." is omgekeerd evenredig aan de leeftijd van de waarnemer.
2. De kruisboog is een geoorloofd en bovendien milieuvriendelijk wapen tegen soortenjagers, mits recycling-pijlen gebruikt worden.
3. De jeugdbonden (NJN, ACJN) zijn de kraamkamers voor de vogelwerkgroepen. Helaas stuurt men vaak de nageboorten.

Vervolg, ornithomaanse stellingen:

4. Het aantal waargenomen Slechtvalken per vogelaar is omgekeerd evenredig aan de kwaliteit van diezelfde vogelaar.
5. Een pimpelmees pimpelt het meest.
6. Vogelaars onderschatten het aantal vogelaars dat zij overschatten.

De eerste a.s. doctor die zijn volledige maandsalaris in de kas van de VNG stort mag gratis kiezen!

Om het behoud van de Ornitholaan

Door: R.K. ter Eiken

U leest dit wel, want u bent er. U bent niet weggevlogen naar de Côte d'Azur(ik weet wel waar dat is). Of u bent wel weggegaan, dat mag. En toen men vroeg: "waarheen?" zei u verongelijkt: "gewoon, naar de Côte d'Azur!" Andren doen raar, u niet. Je weet niet half hoe mooi het daar is en hier is het zo vreselijk vol in de bossen.

Hoe komt dat nou, dat je in de bossen van Hapert, Hulsel en Helmond zoveel mensen tegenkomt? Omdat die bossen zo klein zijn? Of omdat iedereen 's zondags uit zijn auto komt en met klapstoeltjes en al midden op de hei, langs een stil bospaadje of op de oever van een ven gaat zitten? We zijn de vrije natuur dan wel ontwend, maar als je net doet of het gewoon een groot recreatiepark is valt alles best mee. Volgend jaar wordt het nog erger.

Ik herinner me uit mijn vervangende dienst, dat we ergens in de Peel vastzaten met de auto. Wat een stilte zeg ik tegen mijn maat, totdat die rotchauffeur zijn pestradio aanzet, maar ja die man kwam van een klein dorpje op de grote stille hei...

Ik denk aan een vriend die nu al jaren in het centrum van Amsterdam woont en nog steeds niet kan slapen van de rotherrie....

Of dat jochie dat geen frieten meer lustte toen-ie hoorde dat die van "aardappels" werden gemaakt en dat die echt onder de grond groeien tussen vieze wormen en andere engerds.

Ik overdrijf beslist niet!

We kunnen aardappelen niet zelf maken, die groeien gewoon omdat Iemand dat wil! Kunstnest strooit Hij en zie... Hij hoeft niet meer naar de kerk om te bidden voor het gewas. Zonde!

We moeten terug naar Moeder Aarde, komen wij immers niet allen uit haar schoot? Of zijn wij een geschenk van boven? Dus toch die Ooievaar? Of steekt daar nog iets veel wonderbaarlijkers achter, iets wat wij tot dusverre nog niet hebben doorgrond? Ik waag de gok: het is de Ornitholaan! Hij is het die overal en almachtig aanwezig is, die zetelt naast Hem. Hij is het die licht brengt in de Kempische duisternis, dus dooft hem niet anders verdwalen wij! Daarom ornithonanen, help elkander en onze vriend Maantje in zijn strijd om het behoud van de Ornitholaan.

R.K. ter Eiken, Blauwlaan 13, 3421 RK Tafelen.

De redactie van Ornithomania prijst zich gelukkig dat zij de heer ter Eiken bereid heeft gevonden enige stichtelijke woorden tot ons te richten. Per slot zijn wij het toch(redactie Ornithomania) die moeten waken voor het geestelijk welzijn van onze lezers, c.q. ornithomanen?! Het is best wel eens goed om even op te houden met dat aardse gevogel en 'ns naar de dingen erachter zoeken. Daagt het al in jullie oosten?

Ik hoor wel eens van die verhalen als zou de hedendaagse jeugd alleen maar belangstelling hebben voor disco, punk, police, drugs en sex, maar daar geloof ik geen bal van. Tenminste, de redactie van "Ornithomania" ontving kortelings van een wel zeer jeugdig stel ornithomaantjes (10 jaar) het volgende, schitterende ornithomaanse gedicht. (Dit ter lering ende vermaeck, zó moet je de ornithomaanse poëzie beoefenen, dit ademt de ware geest!):

De vogel Jij.

Er was eens een vogel, die heette Jij
En legde elke dag een ei.
Er was ook een haas,
Die woonde aan de Maas.
De vogel en de haas,
Ze woonden er fijn,
Maar er woonde ook een konijn.
Het konijn,
Heette Hein.
Ze vinden Hein leuk,
Alleen heeft hij vaak jeuk.
Dus woonden ze met zijn drie,
Van hie, hie, hie, hie.
Jij, Hein en de haas,
Samen aan de Maas.

Maar kwam er een boot,
Werd Hein rood.
Dan gaan ze naar het bos
En gaan zitten op het mos.
Dan komt Jeroen
En die woont in een schoen.
Het is een mooi huis,
Want Jeroen is een muis.

E I N D E

Door: Frank Coppelmans en Warden Zuketo, klas 4 De Brembocht.

Ik verzeker u, van dit duo zullen wij nog vaker horen!

Wellicht denken sommige lezers van deze rubriek dat vogel-poëzie uitsluitend door ornithomanen of vogelaars wordt bedreven. Herinneren wij deze lezer dan even aan Guido Gezelle ("Vogelgebroeders in het woud") of aan Frederik van Eeden met zijn gedicht over de Boomleeuwerik. Ook de moderne dichters echter worden soms gefascineerd door onze gevederde aardbewoners, getuige het volgende:

Smalle stille vogel
gebogen aan de waterkant
de winter kaatst grijs uit je ogen
eb en vloed schuiven fluisterend
door eindeloze krekens
een broze riethalm breekt
vogel die half luisterend
naar 't woelen van een verre vis
en halfbevoren van gemis
de snavel in de veren steekt.

Hij remt zijn kalme regelmaat
reiger die laag over water traag
met zijn poten slipt omdat er even
tussen oog en oor iets
glimpt in het gladde oppervlak
iets waarvoor hij staat--
nu nog

J. Bernlef

Hans Warren.

SERIE: BIJZONDERE VOGELS IN DE KEMPEN
(Rara aves Campinae)

KENMERKEN:

Lengte ca. 180 cm. Fors, zelfs ietwat plomp gebouwd.
Luidruchtige soort en vooral in de paartijd opvallend.
Is zéér bedrijvig. Ietwat verlengde keelveren.

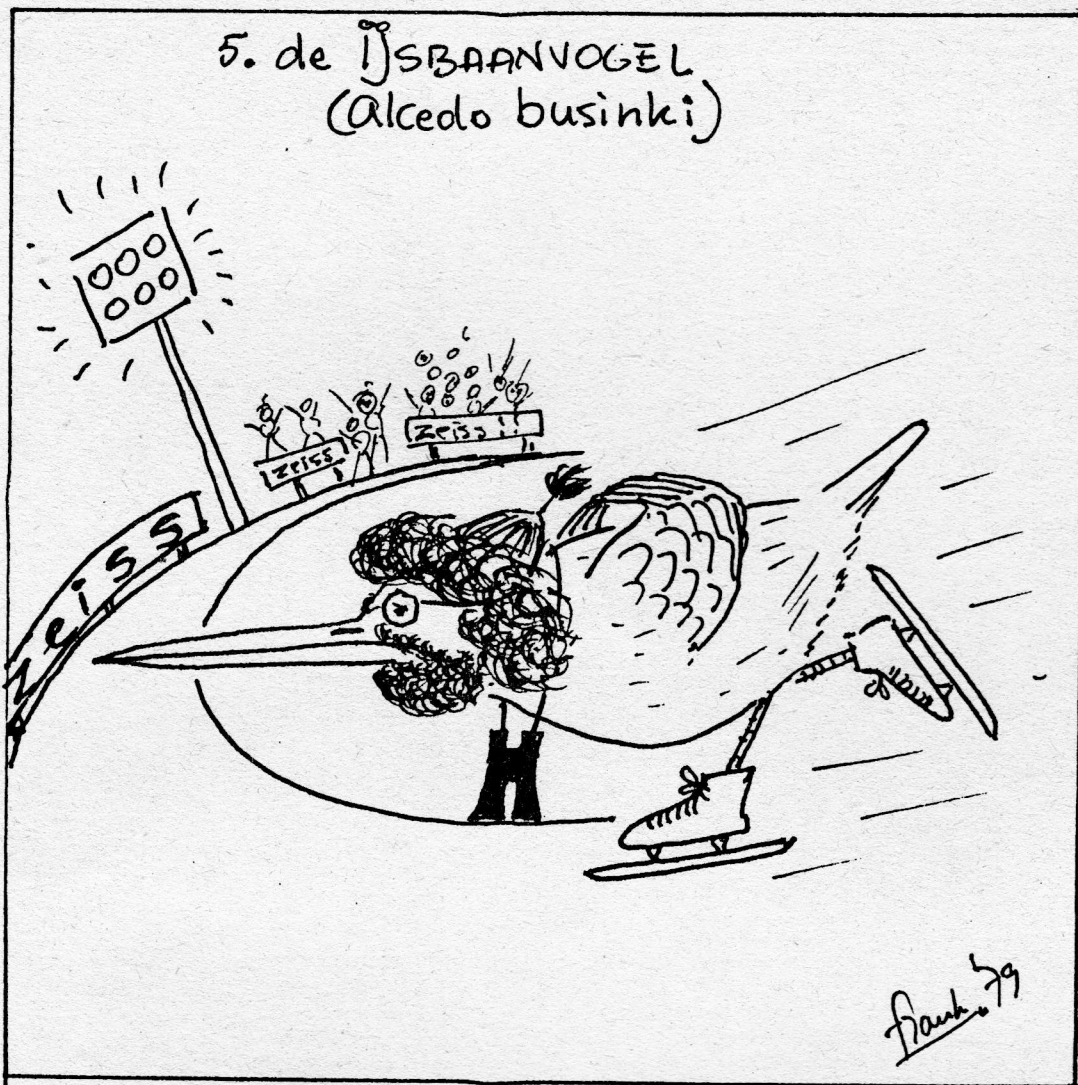
VOORKOMEN:

Wordt vooral aangetroffen langs de kempische beken.
Toenemend aantal waarnemingen van Utrechtse grachten

BIJZONDERHEIDEN

Is soms in staat haast "muzikale" geluiden
te produceren op een stuk hout.

SERIE: BIJZONDERE VOGELS IN DE KEMPEN
(Rara aves campinae)

KENMERKEN:

Lengte ca. 170 cm. Niet groot, wel tamelijk "kompakt" van bouw, pootjes nogal kort. Is vooral op ijs soms verrassend snel. Kruinveren "gekruld", baardstrepen geprononceerd.

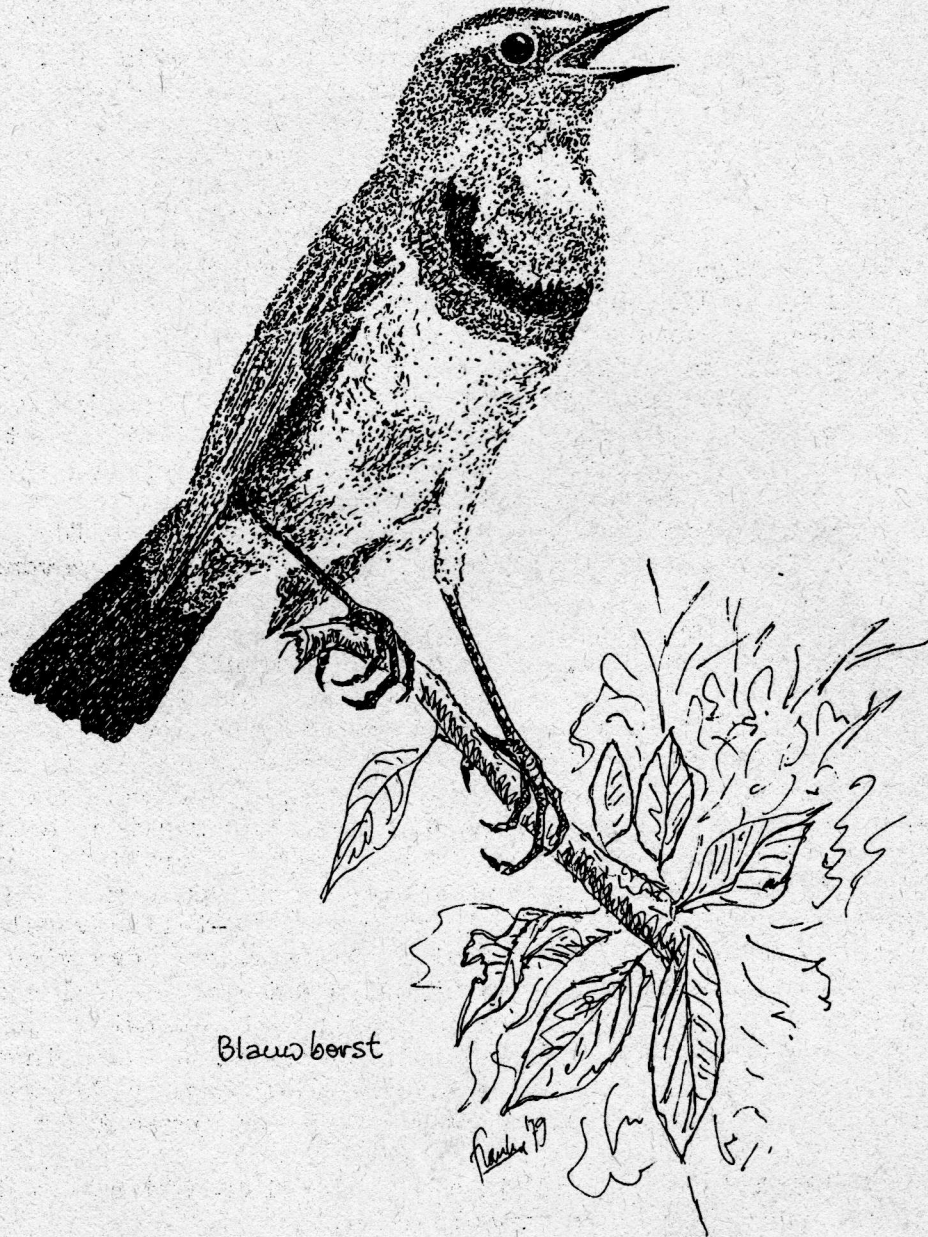
VOORKOMEN:

In het winterhalfjaar dikwijls bij ijs aan te treffen. Verder veelvuldig waargenomen bij café "Wilhelmina" en vissend in het gebied "Ekkerswijer".

BIJZONDERTIEDEN:

Bij deze soort schijnt de baltsperiode zich over een zeer lange periode uit te strekken.

BOEKBESPREKING

Blausborst

Door Frank Neijts

B O E K B E S P R E K I N G

Bij uitgeverij het Spectrum verscheen half september '79 het boek: "Vogels van de Grote Rivieren", onder redactie van: L.M.J. van den Bergh, W.G.Gerritse, W.H.A.Hekking, B.G.M.J.Keij en F.Kuijk. De gegevens voor deze "avifauna" werden bijeengebracht door 100-en vogelaars via broedvogelinventarisaties, meeuwentellingen, trekvogelonderzoek en niet in de laatste plaats via de zgn. rivierentellingen. (Hierop baseerden wij onze beken- en plassentellingen!) Als voormalig medewerker kreeg ik een stevige, ingebonden uitvoering toegezonden tegen gereduceerde prijs. In de boekhandel is uitsluitend een zgn. "paperback"-uitgave te krijgen tegen meerprijs (ca. 39,-), inhoudelijk overigens identiek. Zoals we van "het Spectrum" wel gewend zijn is ook deze uitgave zeer fraai en overzichtelijk en niet te luxueus, vakwerk!

Inhoudelijk: Natuurlijk neemt de bespreking van de soorten veruit het meeste plaats in, maar daarover later. Van de 328 bladzijden zijn er ca. 65 gewijd aan hoofdstukjes als: verantwoording v.d. gevolgde werkwijze, landschappen in het rivierengebied, vogelvangst in de hooilanden, meeuwentellingen, vogeltrek en het rivierengebied in het winterhalfjaar. Zéér interessant is het hoofdstuk: "Vogelgemeenschappen van het landelijk gebied" ongeveer op de wijze waarop plantengemeenschappen worden beschreven. Best wel pittige kost en waarschijnlijk aan veel kritiek onderhevig, maar een zeer bijzondere poging om inventarisatiegegevens te interpreteren!

De soortbespreking geschiedt volgens een aantal vaste hoofdstukjes: Status, verspreiding, habitat(biotop), aantallen, ringgegevens en bijzonderheden.

Merendeels prima informatie, beknopt en "to the point" en daarom niet te vergelijken met bijv. "Vogels in Friesland".

M.i. echter hebben de samenstellers één zeer grote fout gemaakt: zij hebben getracht de aantallen broedparen van de diverse soorten te nauwkeurig te schatten. Bijv. de Merel zou volgens hen in 28.650 tot 28.850 paar in het Rivierengebied broeden, een verschil van slechts 200 paar! = nog geen $1\frac{1}{2}$ procent! Naar mijn mening was toch allang vastgesteld dat bij vele soorten (bijvoorbeeld de Merel) telfouten van 50% of méér niet bijzonder waren!? Houden we dan ook nog rekening met het feit dat aan deze inventarisaties vele 10-tallen vogelaars hebben meegewerkt (die evenzovele fouten kunnen maken) dan vind ik een dergelijke aantalsschatting op zijn zachtstgezegd nogal verdacht. De verspreidingskaartjes zijn overigens duidelijk, terwijl die van Nederland geheel nieuw zijn en daarom interessant. De tekeningen bij de tekst zijn van Ed Hazebroek en merendeels van goede kwaliteit hoewel ik vind dat hij beter overweg kan met penseel dan met de pen.

Ondanks de kritiek toch natuurlijk een belangrijke bijdrage tot de kennis van onze Nederlandse vogelwereld.

Frank.

P.S. Jullie zouden en mij (en waarschijnlijk jezelf) een groot plezier doen als ik ca. 1 week vóór de inleverdatum van de kopij van iemand van jullie een tip kreeg voor een boek, te bespreken in deze rubriek. Doen?

Groetjes, Frank.

VOGEL- VARIA

**samenstelling:
lex peeters**

Alvorens te beginnen wil ik eerst een probleempje aan de orde stellen. Er is niet zoals je misschien zou verwachten een gebrek aan copy voor deze rubriek, maar het spul dat ik binnen krijg komt altijd van dezelfde mensen. Zoek daarom even of je wat kunt vinden en maak er een klein artikeltje van!(vriendelijk bedoelt)

Lex

AGRESSIEVE GEDRAGINGEN VAN BOOMKLEVERS TEGENOVER PIMPELMEZEN.

Op 24-04-'78 nam ik in de Hertgang 2 Boomklevers waar. Beide exemplaren zaten in een eik waarin een hol bevond dat bezet was door een paartje Pimpelmezen. Steeds als èen van de mezen het hol verliet werd deze door de Boomklevers bedreigd waarbij sissende geluiden werden gemaakt. Soms werden ze zelfs tot ver uit de omgeving van hun nestplaats verjaagd. Waarschijnlijk is de verklaring voor dit gedrag, dat de Boomklevers het hol als broedplaats wilden innemen. Twee weken later bleken ze zich echter ca 20 meter verderop in het gebied gevestigd te hebben.

Lex

KUIFAALSCHOLVERS WAARGENOMEN IN DE KEMPEN.

Op 24-04-'79 bevond Koos Venema zich aan het Goorven. Het was rustig en zonnig weer. De zon stond in het westen zodat het licht ideaal was.

Turende door zijn "Celestron" ontdekte hij om 17.30u 3 vrij grote vogels die zijn richting in kwamen. Toen ze dichterbij gekomen waren en zelfs op ca 75 meter afstand op het ven plaats namen, zag hij dat het Aalscholvers waren, maar het volgende viel hem op: De vogels hadden geen witte dijvlekken en geen wit aan de kop. Het waren geen onv. Aalscholvers daar de borst egaal zwart was. Het donkergeel van de snavel liep door tot achter het oog. Over het diepzwarte verenkleed lag een staalblauwe tot groene schijn. Verder gaven ze Koos een veel elegantere en fijner gebouwde indruk. Kortom, hij had al gauw door hier niet met gewone Aalscholvers te doen te hebben. Na een tijd gedoken te hebben, vertrok het drietal om 18.20u in oostelijke richting.

Thuis aangekomen kon Koos later, na het raadplegen van wat literatuur, de vogels determineren als zijnde Kuifaalscholvers. Deze waarneming is zeer bijzonder daar Kuifaalscholvers ten eerste echte kustvogels zijn die zich zelden naar het binnenland begeven, en ten tweede, ook aan de kust van Nederland maar zelden gezien worden. De Avifauna van Noord-Brabant meldt dan ook geen enkele waarneming uit onze provincie.

- Koos bedankt voor je gegevens.

RANSUILEN OP VOGELJACHT IN DE STAD.

Eind juli hoorde ik 's nachts om ca 1uur een enorm lawaai van Merels die bij ons in de straat in meelbessen sliepen. Buiten gekomen zag ik onmiddellijk de oorzaak; in het licht van de lantaarns zag ik een Ransuil die zich herhaaldelijk in de dichte kruinen van de struiken "ploffen". Het was hem duidelijk te doen om een vette merelbout. Ik kon helaas niet zien of hij succes had.

Ditzelfde zag ik een paar jaar geleden in een andere straat

van Woensel. Daar sliepen de Merels in Robinia's en ook hier vloog de uil van boom tot boom. Tel ik hierbij een aantal incidentele waarnemingen van Ransuilen op (in dezelfde buurt), dan lijkt het er veel op dat sommige Ransuilen (dezelfde???) zich althans gedurende een bepaalde tijd op vogels (in de stad) specialiseren. Alle waarnemingen stammen uit de nazomer, herfst en/of winter. Overigens hoor je volièrehouders wel eens klagen dat zij last van uilen hebben, waarschijnlijk vrijwel allemaal Ransuilen. Maar zelf heb ik ook een Kerkuil ooit volièrevogels zien belagen!?

Frank

-Bij het doornemen van bovenstaand stukje schoot me te binnen dat er bij Ties op zijn jacht eens een Havik gezeten had die gespecialiseerd was op het grijpen van spechten. Het is misschien wel leuk wat van dergelijke ervaringen, met aanpassingen van de jachtwijze van roofvogels aan het prooiaanbod, te verzamelen.

Zie voor een ander voorbeeld verderop in deze rubriek.

GEMERKTE KOKMEEUW.

Op 180579 werd op de Flaes mijn aandacht getrokken door een Kokmeeuw met een geel merkteken. Het plaatje was bevestigd aan de onderzijde van de rechtervleugel en voorzien van een zwart opschrift dat door de afstand onmogelijk te lezen was. Toevallig had kort daarvoor een oproep in het vogeljaar gestaan m.b.t. dit soort waarnemingen. De studie had tot doel via het individueel merken van Kokmeeuwen een beter inzicht te verkrijgen in de taakverdeling bij het nest gedurende de broedtijd.

Na de gegevens doorgespeeld te hebben aan het Laboratorium voor Systematiek en Ecologie van het Zoologisch Instituut te Leuven (Naamsestraat 59), ontving ik bericht dat de vogel op 14 april 1979 in de omgeving van Snipkensvijver bij Herentals geringd en gemerkt was. De waarneming was des te interessanter omdat men verwacht had dat alle Kokmeeuwen die op de genoemde datum gevangen waren aldaar broedvogel zouden zijn. Het betrof hier dus nog een late doortrekker.

Lex

OPVALLENDE TREK VAN GRAUWE KIEKENDIEVEN DOOR DE KEMPEN.

Tegenwoordig worden bij ons zeer zelden Grauwe Kiekendieven waargenomen (ongeveer 'n halve per jaar). Dit jaar was dit echter anders.

De volgende gegevens werden mij bekend: (Voorjaar) ♂ Zwart Kot (L. Peeters), ♂ Budeldorplein (H. Lurling), en gedurende enkele dagen ♂ Strabrechtse Heide (H. Hendriks).

(Najaar) ♀ Budeldorplein (L. Peeters, P. Voorn, Wvd Voort), ♂ Malpie (T. Heynen), ♂ Eckersweyer (T. Heynen, F. Neyts), ♂ Beleven, Reusel, (J. Wouters).

Mark Smets (Wielewaal, afd. Turnhout) vertelde me verder dat ook in hun werkgebied een ongewoon aantal exemplaren waren doorgetrokken.

Lex

"DE TWEEMAANDELIJKSE HOOGVLIEGER(S)"

In een kersenboom bij de familie Sanders te Reusel werd op 1-7-'75 een spreeuw bemachtigd. (Hoe!?: red.) De vogel was

geringd en wel in Pebsham, provincie Sussex, Engeland op 10-2-'73.

Eveneens door Geert Sanders, werd op 7-4-'73 even buiten Reusel een geringde vogel gevonden. Deze was onherkenbaar verminkt door een roofdier. Het stoffelijk overschot bleek achteraf van een Zanglijster te zijn die als juvenile bij de Burger-vletbrug (Noord Holland) geringd was.

ENKELE KORTE RARITEITEN, MEDEDELINGEN, ETC.

- Citaat uit "De Vogels van België", Karel Dupond (1943). Bij de behandeling van de Brileend (= Brilduiker); "Haar vleesch heeft den walgelijke smaak van vischolie".
- Op 8-5-'77 nam Wim van de Voort boven de Reuselse Moeren een Kraanvogel waar, waarvan de ene vleugel een enorm stuk smaller was dan de andere.
- Op 30-11-'77 zag Peter Voorn boven het riet van één van de viskweekvijvers te Valkenswaard een Steenuil luidkrijzend in golvende vlucht rondjes vliegen. Het eigenaardige was dat de staart van de vogel twee tot drie maal zolang was als normaal. De waarneming werd overdag gedaan.
- Tijdens een VWG-excursie in '76 naar de Flevopolders werd een Staartmees opgemerkt met een enorm lange staart.
- In januari 1977 vond ondergetekende in Hulsel 'n braakbal van een Sperwer die 'n postduivenring bevatte. Het lekkere hapje was afkomstig uit een duiventil in Deventer (Overijssel).
- Jan van der Heyden, een vogelaar uit Netersel, verzorgde in het cultuurhistorische boek "De negende zaligheid" o.a. het hoofdstukje over de vogels in en om Bladel/Netersel. Hieruit citeer ik het volgende; "In 1939 vond ik in de Neterselse Heide twee broedende Bruine Kiekendieven die hun nest nauwelijks een meter van elkaar hadden in een rietveld.
- Op 29-12-'78 wist Wim van de Voort, op Vlieland, met behulp van een telescoop een Rotgans te ontdekken die zowel een witte als een gele plastic ring droeg. De vogel bleek bij navraging bij het R.I.N. op 13-1-'77 ook op Vlieland geringd te zijn.

OPMERKELIJKE ROOFVOGELPROOIEN.

Naar aanleiding van het stukje over Sperwer-prooien in de vorige Vogelvaria melde Frank nog de volgende vondsten:

- Sneeuwgorst: gevonden in oktober '74 te Schiermonnikoog. Vermoedelijk geslagen door een Smelleken.
- Bokje: gevonden hefst 1976 bij het Groot Meer te Vessem. Deze was geslagen door een Sperwer.
- Waterral: 2 exx. gevonden bij de visvijvers te Valkenswaard op 21-10-'79. Beide waren gepakt door een Sperwer of een Havik.

Winter 1975/1976; In de Oerlesche Bossen vertoefde een Sperwer die vrijwel uitsluitend Houtduiven sloeg (wederom specialisatie) Natuurlijk is er wel kans op een vertekend beeld daar een Houtduif door de grote eerder gevonden zal worden dan een Huismus. Zekere andere prooien waren hier: 1 Koperwiek en 1 Keep.

Dit was 't dan, tot de volgende keer.

LEX

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In "Die Vogelwarte" van juni 1979:

Een nieuwe bijdrage van het grasmussen-onderzoek door P. Berthold. Deze keer gaat het over de invloed van de daglengte op rui, lichaamsgewicht en trekonrust bij de Tuinfluiter en de Kleine Zwartkop. Uit vorige onderzoeken is gebleken dat sommige vogels in het geslacht *Sylvia* een soort inwendige klok of kalender bezitten. Als men nl. vogels helemaal van de buitenwereld afsloot en ze hield onder konstante omstandigheden wat betreft daglengte, temperatuur, voedsel enz., gingen ze toch op tijd ruien, vet opslaan voor de trek, en onrustig worden voor de trek. Op tijd wil voor de Tuinfluiter zeggen: in voor- en najaar ruien, vet opslaan en onrustig worden, voor de Kleine Zwartkop: in voor- en najaar onrustig worden, in het najaar ruien en geen vetopslaan (korte-afstandtrekker). Nu heeft men onderzocht of de synchronisatie van die inwendige kalender met de uitwendige omstandigheden gebeurt door de invloed van de daglengte. Daarvoor heeft men 10 Tuinfluiters en 8 Kleine Zwartkoppen 13 maanden gehouden in omstandigheden waarbij de daglengten varieerden zoals in Z.W-Duitsland (van 10 uur licht tot 17 uur licht) maar ze varieerden dubbel zo snel als normaal. De vogels kregen dus in 1 jaar tijd 2 keer korte dagen en 2 keer lange dagen. Nu gingen de Tuinfluiters 4 keer per jaar ruien en onrustig worden: telkens met het korten en lengen van de dagen. De Kleine Zwartkoppen ruiden twee maal in een jaar: telkens met het korten van de dagen en werden ook netjes 4 keer onrustig. De vetopslag van de Tuinfluiters liet zich niet afleiden door de veranderende daglengte: de Tuinfluiters werden gewoon twee keer in het jaar zwaarder net als onder natuurlijke omstandigheden. Hieruit kan men afleiden dat onder natuurlijke omstandigheden de trekonrust en de rui wel en de vetopslag niet door de daglengte worden gesynchroniseerd.

In het kader van een onderzoek naar de pesticide-belasting van vogels, werden 32 dode Sperwers onderzocht. Deze waren in 3 groepen te verdelen: jonge vogels nog in hun eerste kalenderjaar een onnatuurlijke dood gestorven, adulte vogels met een duidelijke doodsoorzaak bv. afschot enz. en adulte vogels waarvan de doodsoorzaak niet duidelijk was. De gemiddelde gehalten aan DDE voor de 3 groepen waren resp. 3,8, 12 en 76 ppm (delen per miljoen). De PCB (polychloorbifenylen) gehalten waren resp. 15,5, 33 en 194,4 ppm. Hieruit zien we dat de hoeveelheid vergif die de Sperwers bevatten toeneemt met de leeftijd. Maar vooral bij de 3e groep is het gif gehalte zo hoog dat vergiftiging de meest waarschijnlijke doodsoorzaak is.

Men heeft de stofwisseling onderzocht van over de Alpen trekkende Pimpelmezen. Daaruit blijkt dat ze maar een kleine vetreserve hebben, waarop ze naar schatting 20-50 km kunnen vliegen, dus ongeveer een dagreis. Daarom zullen ze ook tijdens rustpauzes voedsel moeten opnemen. Omdat de vetreserve en het lichaamsgewicht, bekeken over 9 jaar, steeds vrijwel hetzelfde is tijdens de herfsttrek, ongeacht de sterkte van de trek, moet de Pimpelmees beschouwd worden als een typische trekker en niet als een invasievogel. Toch is het aantal trekkende Pimpelmezen erg variabel. Waardoor dat wordt veroorzaakt is niet duidelijk maar het ligt zeker niet aan variaties in vetreserve, zoals bij de Zwarte Mees.

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

De waarnemingen hieronder geplaatst komen uit de tweede helft van 1979.

Geoorde fuut:(Frank Neyts):23 en 25.07 1 ex.in prachtkleed Ekkersweyer.De soort is hier geen broedvogel.11.09 1 ex.in winterkleed afgraving Philipsvijvers.

Aalscholver(Frank Neyts):06.09 2 exx.Ringselven Budel Dorpplein.21.10 2 exx. Valkenswaardse visvijvers.(V.V.V.)

Purperreiger(Lex Peeters, Tom + Maarten):1 ex.bij de V.V.V.De avifauna geeft als laatste datum 29 okt.1 ex.Tilburg in 1965.(mededeling Vimb,21) en voorts een winterwaarneming op 20 dec.1962 1 ex. geschoten bij Veldhoven.

Krakeend(F.Neyts, Rob, Ruud Bouman):21.10 1 groep van 75 en 1 groep van 10 exx.V.V. Smient:21.10 2 ♂♂ op V.V.V.(F.Neyts, Rob, Ruud Bouman).06.11 3 ♀♀ op het Grootmeer. 08.12 2 ♂♂ op het Beuven(Henk Hendriks, Ruud Bouman).

Brilduiker:07.11 de Heesch;10.11 m + v Lansard;14.11 3 m. + 7 v. de Heesch; 27.11 3 m. + 8 v. de Heesch.(F.Neyts)

Eidereend(F.Neyts)21.09 10 exx.(alle eerstejaars) de Heesch.Deze exx. zijn mogelijk lijkewijs hier terechtgekomen door de storm die enkele dagen ervoor boven de Noordzee woedde(windkracht 9/10 langs de kust).

Middelste zaagbek(Lex Peeters):22-12 3 vr.op het Goorven.De vogels zaten voortdurend op 30-60 meter afstand en waren volop aan het duiken.Borst duidelijk licht (wit) en niet zoals bij de grote zaagbek veelal opvalt rozeachtig.Hals grijs/bruin waardoor de overgang tussen de de bruine keel/kop niet zo goed opviel,wat echter wel het geval is bij de grote zaagbek.Bij de grote zaagbek is de nek wit.De drie waren ongeveer even groot als de wilde eenden,die volop ter vergelijking aanwezig waren en hadden een fijne lichaamsbouw(niet zo plomp als bij een grote zaagbek). De kuif was niet opvallend groot.Ik heb niet kunnen zien of deze een- of tweedelig was.Het licht was gunstig(zon scheen uit het Z.westen en werd door bewolking gedempt).Na ca. 50 min. verdwenen ze in Z.westelijke richting.

Grote zaagbek(Wim de Kroon, Nico Venema) 25.12 4 ♀♀, het Goorven.

Bergeend: 29.08 2 exx. Keyenhurk(F.Neyts);10.11 1 ex. Beuven(H.Hendriks).

Zwarte wouw(Ruud Bouman).14.7 1 ex.omgeving Scheidingsven, Strabrecht.De vogel kwam op ong. 100 m. afstand laag voorbij vliegen.Onmiddellijk vielen de smalle ietwat geknikte(verg.met buizerd)vleugels op en de licht gevorkte staart.Opvallend was ook dat het beest in glijvlucht de staart regelmatig van links naar rechts bewoog.Het verenkleed had de typerende zwart/bruin tekening van een adult ex.Boven het scheidingsven begon de vogel omhoog te schroeven en verdween toen in de richting van Mierlo.Het was die dag helder en zonnig weer en ik had dezon in de rug.

Ruigpootbuizerd(Frank Neyts)24-10,1 ex.zwevend over de Heesch.Eerste indruk was kiekendiefachtig(b.v. bruine).De vogel had langere rechttere vleugels,relatief wat langere staart dan buizerd.Verder vrij licht met donkere polsvlekken en donkere buik.Staart wit met zwarte eindband.Bij het afweren van een paar zwarte kraaien waren de witbevederde poten goed te zien.(buizerd gele poten).De vogel vloog op dat moment op ca. 40 m. afstand(nagemeten!) en ca. 20 m. hoogt. Op grotere afstand viel op:"fraaiere"proporties dan buizerd,groter,eleganter met iets langere kop en staart en rechttere en langere vleugels.

Wespendief(Frank Neyts):07-10 1 ex.overvliegend Varkensput(Nuenen).De vogel maakte een slanke indruk met een klein "duivenkopje",lange staart met 3 duidelijke banden.Veel soepeler vliegend dan buizerd.

Slechtvalk(Ruud Bouman):19-7 1 ex.omgeving Grafven, Strabrechtse heide.Ik zag de vogel in eerste instantie op vrij grote afstand in een dode boom bij het Grafven zitten.Op dat moment dacht ik met een boomvalk te maken te hebben.Op een gegeven ogenblik echter vloog de vogel op en stootte op een biddende torenvalk.Onmiddellijk viel toen de grootte van het beest op i.v.m.de torenvalk.Ongeveer 5-10 min. stootduikend waar kunnen nemen waarbij de vogel fabelachtige snelheden bereikte. Het was een juveniel ex.aangezien de vogel van onderen zwaar in de lengte was gestreept en van boven donkerbruin was. D

Grauwe kiekendief(F.Neyts): ♂ naar zzw.Ekkerswijer(en THE).Hoewel uitsluitend in silhouet gezien m.i.onniskenbaar:maakte de indruk van een soort supertorenvalk, uiterst slanke,elegante en vrij kleine roofvogel met typische kiekendiefvlucht. (dat elegante deed Tom in eerste instantie uitroepen:een"wouw!"

Roodpootvalk(F.Neyts):06-09 ♂ adult en ♂ onvolwassen Ringselven,Budel-dorppelein. ♂ adult:vrij donker grijs met zilverkleurige grote slagpennen,afstekend tegen donkere vleugeldekveren.Onderzijde was eeggal grijs.Maakte zwarte sternachtige indruk maar met grote snelheid jagend op insecten bijna als boomvalk.(waarmee kon worden vergeleken).♂ onvolwassen had een zeer lichte onderzijde i.t.t.jonge boomvalk of torenvalk.Gedrag identiek aan ♂ adult.Opvallend is dat van 7-10 juni op de strabrechtse heide zich ook 2 roodpootvalken op hielden en wel dezelfde combinatie(♂ adult en ♂ onvolwassen).(mededeling H.Hendriks).Op 9-06 konden wij op strabrecht langdurig van dichtbij(100 m.) het ♂ onvolwassen bekijken door een 60 maal zoomtelescoop.De vogel had een zeer lichte borst ,bijna egaal wit,was grijsachtig op de schedel,rug en vleugels met uitzondering van de vleugelpunten die duidelijk donkerder waren.Verder waren de wangen licht en vertoonden een aanzet tot een lichte halsring.Deze beschrijving blijkt bijna exact te kloppen met de beschrijving die in de "Flight Identification"gegeven wordt van een onvolwassen . Overigens een onvolwassen ♂ is een tweede jaars vogel.In de"Flight Identification" wordt gesproken van een "first summer male"en een "juvenile".Het onvolwassen ex. op Strabrecht en B.Dorppelein was dus een "first summer male".

Smelleken:19-10 ♂ op Strabrecht(F.Neyts).6-12 ♀ op Strabrecht(H.Hendriks). Er overwinteren elk jaar enkele exx. op de strabrechtse heide.

Waterral:21-10 2 exx.slachtoffer van havik of sperwer(V.V.V.F.Neyts,R.en R.Bouman)

Zilverplevier:19-10 1 ex.gehoord en gezien bij Beuven(F.Neyts).

Bontbekplevier:06-09 1 ex.Ekkerswijer;08-09 1 ex.bij Acht(F.Neyts).

Bonte strandloper:12-09 1 ex.Loozerheide(H.Hendriks,F.Neyts),08-10 3 exx.Ekkerswijer(F.Neyts).

Krombekstrandloper:18-08 4 exx.Ekkerswijer,19-08 2 exx.Ekkersweyer,20-08 2 exx. Ekkersweyer(F.Neyts).12-09 4 exx.Loozerheide(H.Hendriks,T.Heijnen,F.Neyts).

Drieteenstrandloper:12-09 1 ex.Loozerheide (Hendriks,F.Neyts).

Dwergmeeuw:18-08 1 juv.ex.Ekkersweyer(F.Neyts).

Kleine mantelmeeuw:13-09 1 ex. Beuven(H.Hendriks).De vogel vloog tussen enkele zilvermeeuwen,waartussen hij een wat kleinere en slankere indruk maakte.

Drieteenmeeuw:11-11 1 adult ex.bij de Hees,Eersel(Lex Peeters).Vloog tussen een groepje van 11 stormmeeuwen.Viel het eerst op beweeglijker gedrag(soepelere vleugelslag).Vleugelpunten waren geheel zwart i.t.t. de stormmeeuwen die ook enigszins groter leken.Snavel duidelijk licht.Verder een gedrongener postuur en grijze boven vleugels.

IJsvogel:17-09 1 ex.Ekkersweyer(F.Neyts).30-09 1 ex.Ringselven(H.Hendriks e.a.) 07-10 1 ex.Eindhovenskanaal(Collse zegge),F.Neyts,12-10 1 ex.Collse zegge(Maatman

Waterpieper:13-10 1 ex.zandvanger Tongelreep(F.Neyts),10-11 14 exx.weiland bij de Philips visvijvers en op 1-12 5 exx.welland langs Dommel(T.Heijnen),14,15-12 2 ex langs de Dommel Geldrop(H.Hendriks).De indruk bestaat wel dat er dit jaar duidelijk minder waterpiepers gezien zijn dan andere jaren.Oorzaak?

Grote gele kwikstaart:02-10 5 exx. langs de Dommel tussen waterzuivering en samenkomst met kleine Dommel.(F.Neyts).Langs dit stukje Dommel kan men in het winterhalfjaar praktisch altijd 1 of 2 grote gele kwikken aantreffen.Blijkbaar zijn de overwinterings,voedselomstandigheden voor deze soort hier erg gunstig.Tijdens 6 bezoeken in nov.,dec. en jan. nam ik hier altijd 1 of 2 exx.waar(H.Hendriks).

Paapje:06-09 13 exx.lupinenveld B.Dorppelein,7 exx.erwttenakker Ekkersweyer(F.Neyts) 11-09 7 exx. Dommelbeemden.(F.Neyts).

Tjif tjaf:10-11 1 ex. zingend Ekkersweyer(F.Neyts).

Kruisbek:Aangezien er in juli een invasie van deze soort in midden nederland plaatsvond(vrnl.Veluwe) was het te verwachten dat er ook in de Kempen kruisbekken gezien zouden worden.Temeer daar er in ons gebied voldoende geschikt terrein voor de kruisbek aanwezig is.Deze verwachting is niet helemaal uitgekomen.Oorzaak?

29-08 3 exx. boswachterij Hapert(T.Heijnen,F.Neyts).19-10 2 exx.Strabrecht(Neyts) 09-11 3 exx.overvliegend Groot Meer.(F.Neyts).

Keep:Opvallend meer kepen dan andere jaren.In dec.regelmatig groepen van 80-100 exx.gezien Hulsterbroek Geldrop.Vaak alleen kepen geen andere vinkachtigen(Hendr.

Zo dat was nu de eerste maal dat deze waarnemingenrubriek "serieus" verscheen (zie Lustrumnummer). Ik dacht dat ik er wel in geslaagd was een droge opsomming van soorten te vermijden; zie de beschrijvingen van de diverse soorten.

Weliswaar is het gelukt om 2 volle pagina's waarnemingen te bespreken, maar het is te hopen dat in de toekomst méer mensen hun bijdrage aan deze rubriek willen leveren. Tenslotte is het een rubriek die alleen maar kàn bestaan met de medewerking van de leden!

Het ligt in de bedoeling om voortaan ruimte te kreëren voor reacties (positief of negatief) op beschreven waarnemingen. Wij denken dan bijvoorbeeld aan de reacties op de foto's van duikers in "het Vogeljaar".

Om de zaak wat te verlevendigen lijkt het mij wel leuk wanneer mensen schetsjes van een waargenomen soort opsturen. Voorbeelden: silhouet van vrouwen, kiekendieven, wespdiëven, of: typische houdingen en/of gedragingen, enz. Het hoeven écht geen artistieke kunstwerken te zijn!

Jongens, bedankt voor de inzendingen. Vogelaars die hun waarnemingen voor de volgende keer in willen sturen, zend deze s.v.p. aan:

Henk Hendriks

Groesstraat 5

Geldrop tel.: 040 - 85 33 72

N.B. Waarnemingen van bijzondere soorten (zie deze aflevering) graag vergezeld van een behoorlijke beschrijving.

N.B. 2: Als iemand wil reageren op de opzet van deze rubriek dan wil ik graag met hem (of haar) van gedachten wisselen.

Groetjes, Henk.